

Protokoll fört vid enskild föredragning

Utbildnings- och kulturavdelningen
Utbildningsbyrån, U2

Beslutande

Minister
Johan Ehn

Föredragande

Byråchef
Elisabeth Storfors

Justerat

Omedelbart

Ärende/Dnr/Exp.

Beslut

Nr 29

Revidering av läroplansgrunder för gymnasieutbildning

ÅLR 2014/2608

84 U2

Konstaterades att revideringen i första hand utgör en anpassning av läroplansgrunderna till gällande lagstiftning. En fortsatt revidering av grunderna ska ske med avseende på de långsiktigt centrala frågorna som lyfts i det utbildningspolitiska programmet, omändringen av den yrkesinriktade utbildningen från studieveckor till kompetenspoäng, utformningen av den studieförberedande utbildningshelheten HUTH, revideringen av läroplanen i allmänna ämnen samt revidering av den allmänbildande utbildningens läroplan inklusive timfördelning.

Beslöts fastställa ”Läroplansgrunder för utbildningen på gymnasienivå”, enligt bilaga, att gälla för läsåret 2015-2016 och tillsvidare med stöd av 16 § LL (2011:13) om gymnasieutbildning.

2015

Läroplansgrunder för gymnasieutbildningen

Fastställda av Ålands landskapsregering 21.9.2015

Läroplansgrunderna gäller fr.o.m. läsåret 2015-2016 och tillsvidare.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1. Läroplansgrunder	1
1.1.1. Definitioner.....	1
1.2. Läroplanens utformning	2
1.2.1. Läroplanens allmänna del.....	3
1.2.2. Läroplanens ämnesdel.....	3
2. Utbildningens struktur och omfattning.....	4
2.1. Den allmänbildande gymnasieutbildningen.....	5
2.1.1. Utbildningsform.....	5
2.1.2. Examen	7
2.2. Den grundläggande yrkesutbildningen	7
2.2.1. Utbildningsform.....	7
2.2.2. Grunder för yrkesämnena	8
2.2.3. Grunder för obligatoriska allmänna ämnen	9
2.2.4. Grunder för valbara ämnen.....	9
2.2.5. Lärande i arbete	12
2.2.6. Gymnasiearbete	12
2.2.7. Examen	13
3. Grunden för det pedagogiska arbetet.....	14
3.1. Värderingar och människosyn.....	14
3.2. Lärande och kunskapssyn.....	14
4. Övergripande mål.....	16
4.1. Den studerandes yrkesrelaterade tillväxt	16
4.2. Den studerandes personliga tillväxt.....	16
4.3. Teman.....	17
5. Allmänna bestämmelser.....	19
5.1. Studiemiljö.....	19
5.2. Studerandevård.....	19
5.3. Studiehandledning.....	19
5.3.1. Personlig studieplan	20
5.4. Stödundervisning.....	20
5.5. Specialundervisning.....	21

5.5.1. Stödundervisning och specialundervisning inom den allmänbildande gymnasieutbildningen	21
5.5.2. Yrkesinriktad specialundervisning.....	21
5.6. Bedömning	25
5.6.1. Bedömningen inom den allmänbildande gymnasieutbildningen	26
5.6.2. Bedömningen inom den grundläggande yrkesutbildningen	27
5.7. Övriga bestämmelser	31
5.7.1. Studerande - Tillgodoräknande av tidigare studier	31
5.7.2. Validander - Validering	32
5.7.3. Dokumentation och arkivering.....	33
5.7.4. Studieuppehåll.....	33
5.7.5. Studiekort och betyg	34
6. Utvärdering och kvalitetssäkring.....	36
6.1. Intern utvärdering	36
6.2. Extern utvärdering.....	36
Bilaga 1. Allmänbildande gymnasieutbildning – timfördelning	37
Bilaga 2. Obligatoriska allmänna ämnen inom den grundläggande yrkesutbildningen.....	38
Bilaga 3. Jämförelsetabeller	38
Bilaga 4. Centrala bedömningsindikatorer.....	40
Bilaga 5. Krav på yrkesskicklighet, föremål för bedömning och allmänna bedömningskriterier.....	41
Bilaga 6. Förteckning över planer.....	45

1. Inledning

1.1. Läroplansgrunder

Landskapsregeringen har hand om den externa förvaltningen av gymnasieutbildningen genom allmän ledning, tillsyn och utveckling. Till den uppgiften hör bl.a. att fastställa läroplansgrunder.

Föreliggande läroplansgrunder är fastställda för den allmänbildande gymnasieutbildningen och den grundläggande yrkesutbildningen, men bör även användas i tillämpliga delar för annan utbildning på gymnasienivå.

Läroplansgrunderna är en föreskrift, vars uppgift är att styra och utgöra grund för de läroplaner som ska antas för utbildningarna på gymnasienivå. Läroplansgrunderna kompletterar och konkretiserar den övergripande målsättning som anges i lagstiftningen och är det viktigaste redskapet i strävan att nå de krav och förväntningar dagens samhälle har på utbildning.

Läroplansgrunderna anger landskapsregeringens utbildningspolitiska mål och ställningstaganden genom beskrivningen av de grundläggande värderingarna, kunskapssyner, de övergripande målen och allmänna bestämmelser samt därav pedagogiska konsekvenser. Grunderna anger även riktlinjer för utvärdering och kvalitetssäkring av utbildningen.

Läroplansgrunderna beskriver också gymnasieutbildningens struktur och omfattning. Läroplansgrunderna anger även de kurser som ingår i den allmänbildande gymnasieutbildningen och de program som tillhör den grundläggande yrkesutbildningen. För den grundläggande yrkesutbildningen fastställs även grunderna för obligatoriska allmänna ämnen, yrkesämnen och valbara ämnen, lärande i arbete (LIA) och gymnasiearbete samt övriga grunder för utbildningen.

De åländska läroplansgrunderna innehåller, med beaktande av landskapets behov och särdrag, motsvarande mål och innehåll som läroplansgrunderna i riket och i Sverige för den utbildning som följer efter grundskolan.

1.1.1. Definitioner

Med skola avses de skolor som finns inom Ålands gymnasium såväl som skolor som upprätthålls av fristående huvudmän.

I den fortsatta texten i läroplansgrunderna avses med utbildning den allmänbildande gymnasieutbildningen och den grundläggande yrkesutbildningen samt annan utbildning på gymnasienivå. Med annan utbildning avses bland annat kompletteringsutbildning som krävs för att bibehålla eller uppnå en kompetens, vidareutbildning som höjer kompetensen genom att bygga på en tidigare avlagd examen med en högre examen, fortbildning som krävs för att en yrkesverksam ska kunna bibehålla och utveckla sin yrkesskicklighet samt kursverksamhet.

1.2. Läroplanens utformning

Huvudmannen för skolan tillsätter en styrelse, direktion eller annat förvaltningsorgan som ansvarar för den interna förvaltningen av olika utbildningar. Ålands landskapsregering tillsätter en styrelse som leder den interna verksamheten vid Ålands gymnasium och dess skolor Ålands yrkesgymnasium och Ålands lyceum. Till den uppgiften hör bl.a. att utforma och fastställa läroplaner som baserar sig på dessa läroplansgrunder och som ska överlämnas till landskapsregeringen för kännedom. För den allmänbildande gymnasieutbildningen fastställs en läroplan. För den grundläggande yrkesutbildningen fastställs en läroplan för varje program.

Såväl läroplansgrunderna som läroplanerna är offentliga dokument. Läroplanerna reglerar och styr den utbildning som ordnas och även annan verksamhet som anknyter till undervisningen. För att garantera den studerandes rättskydd ska läroplanerna ge tillräcklig information om de examensdelar och de studier som ingår i examen samt om bedömningen och studiearrangemangen. Lärarna och den övriga undervisningspersonalen ska använda läroplansgrunderna och läroplanen som ett rättesnöre i sitt arbete. Det är viktigt att studerande, vårdnadshavare, arbetslivet och relevanta intressegrupper känner till innehållet i läroplansgrunderna och i läroplanen.

Skolans styrelse eller motsvarande organ, ansvarar för läroplansprocessen och att läroplanen är aktuell. Styrelsen ska tillse att rektor, biträdande rektor, lärare och övrig undervisningspersonal vid uppgörandet av läroplansförslaget samverkar med studerande, arbetslivet och övriga intressegrupper. Läroplanen bör kontinuerligt revideras utgående från samhällets utveckling, tidens allmänna krav, de studerandes behov eller nya åländska utbildningspolitiska linjedragningar.

Vid utformningen av läroplaner för den grundläggande yrkesutbildningen är det viktigt att i samverkan med arbetslivet föra diskussioner om utvecklingstendenser och omvärldsförändringar.

Utbildningen ska reagera på omvärldsförändringar men bör också se sin möjlighet att påverka inriktning och utveckling i det framtida åländska samhället.

Varje läroplan för utbildningen på gymnasienivå ska innehålla både en allmän del och en ämnesdel och utformas så att den ger den studerande möjligheter till individuella val. Med hjälp av läroplanen ska den studerande tydligt kunna se de möjligheter som erbjuds för att han/hon ska uppnå målet med studierna.

Den allmänbildande gymnasieutbildningen och den grundläggande yrkesutbildningen organiseras så att läsåret delas in i perioder med för skolorna gemensamma arbetstider enligt landskapsregeringens beslut. Innehållet i den allmänbildande gymnasieutbildningen struktureras i kurser och innehållet i den grundläggande yrkesutbildningens läroämnen struktureras i avsnitt som tillsammans bildar moduler. Läroplanerna för den grundläggande yrkesutbildningens olika program bör göras upp så att de ger den studerande möjligheter att individuellt välja yrkesinriktade studier samt möjligheter att genomföra studier i läroämnena ur den allmänbildande gymnasieutbildningens läroplan och avlägga studentexamen (beslut nr 190U10, 22.12 2009).

1.2.1. Läroplanens allmänna del

Den allmänna delen i läroplanen ska innehålla beskrivningar för:

- Skolans visioner, verksamhetsidé, studieinriktningar eller profileringar
- vilka delar av värdegrunden i läroplansgrunderna som särskilt betonas i utbildningen
- hur läroplansgrundernas övergripande mål förverkligas i utbildningen
- hur studiemiljön är utformad utgående från bestämmelserna i läroplansgrunderna
- hur studerandevården och samarbetet med vårdnadshavarna (anhöriga) förverkligas utgående från bestämmelserna i läroplansgrunderna
- hur studiehandledning, stödundervisning och specialundervisning är utformad utgående från bestämmelserna i läroplansgrunderna
- hur jämlikhet främjas i utbildningen (jämförhetsplan, se bilaga 6)
- det gemensamma förfaringssättet vid bedömning av den studerande
- hur den kontinuerliga interna utvärderingen av verksamheten förverkligas

1.2.2. Läroplanens ämnesdel

Ämnesdelen ska innehålla beskrivningar för:

- hur läroplansgrundernas temaområden förverkligas i utbildningen
- hur samarbetet med övriga utbildningar, arbetslivet samt andra organisationer och myndigheter förverkligas
- vilken/vilka läroplansgrunder utanför Åland som motsvarar den utbildning läroplanen beskriver.

Läroplanerna inom den grundläggande yrkesutbildningen ska dessutom innehålla beskrivningar för:

- uppbyggnaden av programmet i examensdelar och examensdelarna strukturerade i moduler
- hur examensdelarnas innehåll definieras i mål och kunnande
- genomförandet av lärande i arbete och bedömningen av yrkesprov
- i vilka examensdelar och moduler lärande i arbete ingår
- bedömning av examensdelarna och metoder att bedöma kunnandet och en plan för bedömning av de yrkesinriktade examensdelarna, i vilken en av yrkesrådet godkänd plan för genomförandet och bedömning av yrkesprov ingår
- undervisningsformerna såsom när-, distans- och flerformsundervisning samt läroavtalsutbildning (LL 2011/13 6 §)

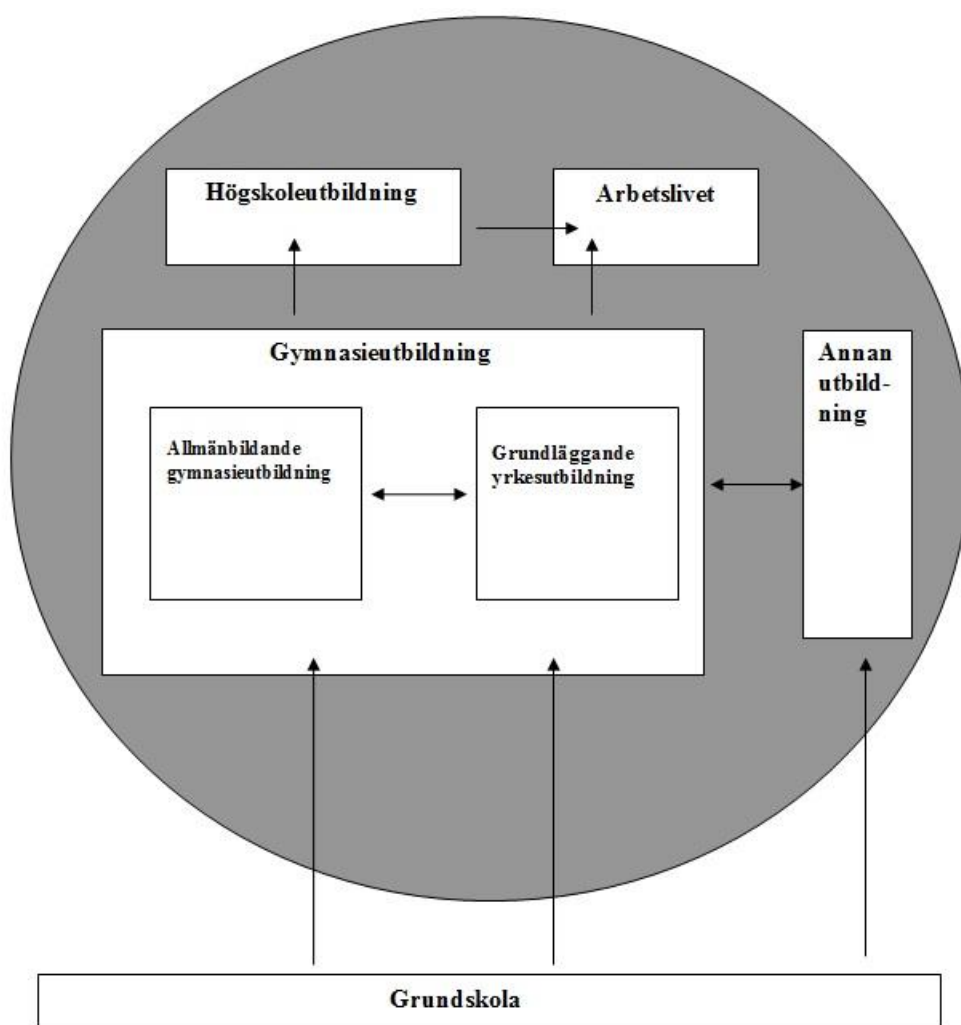
2. Utbildningens struktur och omfattning

Målet med utbildningen på Åland är att ge den studerande beredskap att leva och bo i ett ölandskap och ändå kunna ha hela världen som arbetsfält.

Det utbildningspolitiska målet är att erbjuda en lokalt anpassad ungdoms- och vuxenutbildning efter grundskolan. Det betyder att utbildningens struktur, omfattning och innehåll i första hand tar fasta på det lokala kompetensbehovet. Samtidigt måste utbildningen följa kunskapsutvecklingen i omvärlden och se till att åländska studerande ges möjlighet att studera vidare på högre nivå inom och utanför landskapet.

Utbildningen efter grundskolan är strukturerad så att den kan svara mot individuella behov och förutsättningar. Studiegången byggs upp enligt principen om successiv utbildning. Det betyder att tidigare studier, kunskaper och erfarenheter från t.ex. arbetslivet, ska kunna värderas och räknas tillgodo.

På gymnasienivå ges allmänbildande gymnasieutbildning, och grundläggande yrkesutbildning samt annan utbildning¹.

¹ Med annan utbildning avses i enlighet med 2 § i LL 13/2011 bl.a. kompletteringsutbildning, vidareutbildning och fortbildning samt kursverksamhet.

Den allmänbildande utbildningen leder till studentexamen och inriktas på att ge den studerande en grund för vidare studier på högre nivå. Den allmänbildande utbildningens struktur och omfattning beskrivs närmare i avsnitt 2.1.

Den grundläggande yrkesutbildningen leder till examen på gymnasienivå med angiven yrkesinriktning. Den ger en grund för vidare studier samtidigt som den ger möjlighet att gå in i arbetslivet. Samverkan med arbetslivet är därför viktigt. Den grundläggande yrkesutbildningens struktur och omfattning beskrivs närmare i avsnitt 2.2.

Utbildningsprogram inom den grundläggande yrkesutbildningen uppräknas i bilaga 1 i landskapsförordningen (2011:75) om gymnasieutbildning. Programmen ska beskrivas närmare i skolans läroplaner.

Utbildningsstrukturen är uppbyggd stegvis så att den studerande har möjlighet att gå vidare från en utbildningsnivå till en annan i enlighet med schematiseringen på nästa sida. Schematiseringen visar endast landskapets utbildningsutbud för studier efter grundskolan.

2.1. Den allmänbildande gymnasieutbildningen

I den allmänbildande gymnasieutbildningen ges en undervisning som utvecklar den studerandes kunskaper från grundskolan och förbereder den studerande för universitets- och högskolestudier eller andra på gymnasieutbildning baserade studier.

Den allmänbildande gymnasieutbildningen omfattar studier i svenska och litteratur, främmande språk, matematik, humanistiska vetenskaper och samhällsvetenskap, naturvetenskaper, idrott och hälsovetenskaper, konst- och kulturvetenskaper, informationsteknik och lärandestrategi.

Utbildningen är fullgjord då studierna har slutförts med godkänd bedömning i de ämneslärokurser som ingår i undervisningen och i de prov som ansluts till studentexamen.

2.1.1. Utbildningsform

Timfördelningen (bilaga 1) bestämmer hur undervisningen fördelas mellan olika läroämnen och ämnesgrupper. Utöver undervisning i avsedda läroämnen ska den studerande ges handledning i anslutning till studierna.

Studierna ordnas i kursform. En kurs omfattar i genomsnitt 38 timmar. Utbildningens lärokurs omfattar minst 75 kurser. Studietiden omfattar tre läsår men kan vid behov förlängas till högst fyra år. Bilaga 3 jämför den allmänbildande gymnasieutbildningen med andra utbildningar på gymnasienivå.

Utbildningen kan även ha en flexibel undervisningsform vilket betyder att det i utbildningen kan ingå distansstudier och att den studerande genomför utbildningen helt eller delvis självständigt. Ifall omfattande självstudier tillämpas kan utbildningen genomföras på kortare tid än tre år.

Utbildningen indelas i obligatoriska, valfria och fritt valda kurser. De valfria kurserna är huvudsakligen fortsättningskurser som direkt sammanhänger med de obligatoriska kurserna.

De fritt valda kurserna är integrerade kurser som innehåller stoff från olika läroämnen eller studier som någon annan utbildningsanordnare eller styrelse/direktion ordnar.

I läroplanen ska beskrivas i vilken ordning kurserna i de olika läroämnena fullgörs. I läroplanen ska även slås fast principer för hur undervisningen och verksamheten genomförs och utvecklas så att angivet mål och centralt innehåll för undervisningen nås och förverkligas.

Mål och centralt innehåll för de olika läroämnena och kurserna anges i de senast fastställda nationella grunderna för gymnasiets läroplan i riket med vissa tillägg gällande undervisningen i finska, samhällskunskap, fysik och kemi, informationsteknik, lärandestrategi samt teater och drama.

Vid utformandet av utbildningen ska de internationella konventionerna beaktas som lagtinget gett sitt samtycke till.

Studier med olika inriktningar

Mot bakgrunden av synen på lärandet och i syfte att främja studiemotivationen ges den studerande möjligheten att göra upp sitt studieprogram med utgångspunkt i någon av följande studieinriktningar:

Inom utbildningens **humanistisk-samhällsvetenskapliga inriktning** ska den studerande ges möjlighet att göra upp sitt studieprogram så att den studerande särskilt kan fördjupa och utveckla

- sina kunskaper i filosofi, historia, psykologi, religion, samhällsvetenskap och språk
- sina förutsättningar och sitt intresse för fortsatta studier på området för humanistiska och samhällvetenskaperna

Inom utbildningens **naturvetenskapliga inriktning** ska den studerande ges möjlighet att göra upp sitt studieprogram så att den studerande särskilt kan fördjupa och utveckla

- sina kunskaper i matematik, fysik, kemi, biologi och geografi
- sina förutsättningar och sitt intresse för fortsatta studier på området för naturvetenskaperna

Inom utbildningens **estetiska inriktning** ska den studerande ges möjlighet att göra upp sitt studieprogram så att den studerande särskilt kan fördjupa och utveckla

- sina kunskaper och konstnärliga förmåga i bildkonst, dans eller musik
- sina förutsättningar och sitt intresse för fortsatta studier på området för konst- och kulturvetenskaperna

Inom utbildningens **inriktning som betonar hälsa och idrott** ska den studerande ges möjlighet att göra upp sitt studieprogram så att den studerande kan fördjupa och utveckla

- sina kunskaper och sin medvetenhet om idrottens betydelse för det fysiska, psykiska och sociala välbefinnandet och sina kunskaper om förebyggande hälsoarbete ur ett samhällsekonomiskt perspektiv
- sina kunskaper i anatomi och fysiologi, näringslära, träning och ledarskap samt psykologi
- sin specialträning inom de idrotter som omhänderas och rekommenderas av Ålands Idrott och dess medlemsföreningar
- sina förutsättningar och sitt intresse för fortsatta studier på området för hälsa och idrott

Studierna inom de olika inriktningarna ska ordnas så att ämnesspecifika temaområden kopplas till erfarenheter som är betydelsefulla och aktuella för den studerande. Då det är ändamålsenligt ska undervisningen inom de olika inriktningarna samordnas.

2.1.2. Examen

Den allmänbildande gymnasieutbildningen leder till studentexamen. För att avlägga examen ska den studerande med godkänd bedömning fullgöra minst 75 obligatoriska, valfria och fritt valda kurser, av vilka ska ingå i timfördelningen fastställt antal kurser i något av språken finska, franska, spanska eller tyska.

I landskapslagen (2011:13) om gymnasieutbildning avsedd studentexamen avläggs genom att den studerande deltar i minst fyra studentexamensprov, av vilka provet i svenska och litteratur är obligatoriskt. Därutöver ska den studerande delta i tre prov som kan vara provet i främmande språk, finska, matematik eller provet i ett realämne. Utöver dessa prov kan den studerande delta i ett eller flera extra prov.

2.2. Den grundläggande yrkesutbildningen

Den grundläggande yrkesutbildningen ger yrkesmässig behörighet för olika yrkesområden/yrkessektorer och utformas utgående från aktuella krav inom respektive bransch eller yrke. Därutöver ger den treåriga grundläggande yrkesutbildningen behörighet för fortsatta studier på högskola i riket. Den grundläggande yrkesutbildningen kan genom den studerandes individuella val även erbjuda den studerande möjligheten att uppnå behörighet för högskolor och universitet.

2.2.1. Utbildningsform

Den grundläggande yrkesutbildningen är organiserad i program om 120 studieveckor som är uppdelade i examensdelar och fördelas över tre år. Studietiden kan vid behov förlängas till högst fyra år. En studievecka (sv.) utgörs av studier som normalt omfattar den studerandes insats på 40 studietimmar för att uppnå fastställda mål. Se bilaga 3 som jämför grundläggande yrkesutbildning med andra utbildningar.

Ämnesstudierna inom den grundläggande yrkesutbildningen är uppdelade i yrkesämnen, obligatoriska allmänna ämnen och valbara ämnen som framgår av avsnitt 2.2.2, 2.2.3 och 2.2.4.

Innehållet i läroplanens examensdelar struktureras i ett periodsystem som innefattar 5 moduler per läsår à 8 veckor, totalt 15 moduler. En modul ska bestå av studieavsnitt ur en eller flera examensdelar som tillsammans bildar en helhet eller utgör ett tema. Modulerna placeras i årsschemat så att de moduler som hör till samma examensdel tidsmässigt ligger nära varandra. På så sätt kan den studerande avlägga och slutföra examensdelar i olika skeden under studiernas gång. Detta läroplanssystem möjliggör olika slag av individuella val och lösningar, eftersom modulerna ska vara möjliga att ersätta med andra moduler inom ramen för den valbarhet som läroplansgrunderna och den programvisa läroplanen medger. Kravet på grundkunskaper ska därför definieras för varje enskild modul för att möjliggöra att den studerande kan välja studiegång inom programmet².

² Beslut nr 190 U10, 22.12.2009

Vid utformandet av den grundläggande yrkesutbildningen ska skolan beakta bestämmelserna i gällande överenskommelseförordningar³ samt de internationella konventioner som lagtinget gett sitt samtycke till. Dessutom ska den EU - lagstiftning som är bindande för landskapet tas i beaktande.

Utbildningen kan ha en flexibel undervisningsform vilket betyder att utbildningen kan genomföras helt eller delvis självständigt som när-, distans och flerformsundervisning samt som läroavtalsutbildning.

Skolan kan även ordna annan utbildning och då bör läroplansgrunderna följas i tillämpliga delar. Med annan utbildning avses kompletteringsutbildning, vidareutbildning, fortbildning och kursverksamhet.

Grundläggande yrkesutbildning kan även ordnas som läroavtalsutbildning. Läroavtal är ett arbetsavtal som följer lagen om läroavtalsutbildning (1998:59) och utformas som individuella studieplaner. Läroavtalsutbildningen ska, i tillämpliga delar, följa de åländska läroplansgrunderna och läroplanerna för de grundläggande yrkesutbildningarna.

2.2.1.1 Införande av kompetenspoäng

Dimensioneringen av examina inom den grundläggande yrkesutbildningen ändras successivt från studieveckor till kompetenspoäng. Förändringen träder i kraft 1.8.2015 inom utbildningsprogrammen som leder till yrkesinriktad grundexamen. Från höstterminen 2016 övergår all yrkesutbildning från studieveckor till kompetenspoäng.

Ändringen innebär att omfattningen av en treårig grundläggande yrkesutbildning som leder till en yrkesinriktad grundexamen är 180 kompetenspoäng. Den förändrade dimensioneringen av utbildningen ger en annan syn på kunskap och kompetens.

Kompetenspoängen och värderingen av examensdelarnas omfattning i utbildningen fastställs utgående ifrån vilken täckning, svårighetsgrad och betydelse det kunnande som ingår i examensdelarna har i förhållande till de krav på yrkesskicklighet och de mål för kunnandet som gäller hela examen. I kompetenspoäng ska den relativa vikt av det kunnande som ingår i varje examensdel bedömas utifrån målen för kunnandet för hela examen.

2.2.2. Grunder för yrkesämnena

Yrkesämnena är de ämnen som ger respektive program dess specifika yrkeskaraktär. Vilka yrkesämnena som ingår i respektive program och med vilken omfattning ska framgå i läroplanen.

Yrkesämnena inom den grundläggande yrkesutbildningen ska omfatta minst 80 studieveckor.

I läroplanernas ämnesdel ska yrkesämnena beskrivas med mål och kunnande med avseende på de kunskaper, färdigheter och den kompetens som den studerande ska uppnå inom studierna. Bedömningskriterier ska finnas för vitsord på berömlig, god och nöjaktig nivå. I läroplanen

³ Examen med yrkesinriktning inom social- och hälsovård och inom sjöfart

ska även anges vilka läroplansgrunder utanför Åland som motsvarar den utbildning läroplanen beskriver.

Grundläggande yrkesutbildning som leder till i Norden jämförbara kompetenser och examina, ska vid utformandet av yrkesämnenas mål och kunnande följa, med vissa efter åländska förhållanden anpassade ändringar eller tillägg, mål och kunnande för yrkesämnena i motsvarande utbildningar som har godkänts av nationella myndigheter i Norden.

Grundläggande yrkesutbildning som leder till samma kompetenser och samma examen som i riket och som tillämpar de examensbenämningar som är fastställda av nationella myndigheter i riket, ska vid utformandet av yrkesämnenas mål och kunnande följa, med vissa efter åländska förhållanden anpassade ändringar eller tillägg, mål och kunnande för yrkesämnena i senast fastställda riksomfattande läroplansgrunder för motsvarande utbildning. En åländsk examen ska följa av landskapsregeringen fastställda läroplansgrunder.

2.2.3. Grunder för obligatoriska allmänna ämnen

Allmänna ämnen är obligatoriska studier för studerande i samtliga yrkesutbildningar. De obligatoriska allmänna ämnena omfattar studier i svenska, främmande språk, matematisk-naturvetenskapliga ämnen, humanistisk- samhällsvetenskapliga ämnen samt hälsa och idrott. Målet med studierna i de obligatoriska allmänna ämnena är att ge den studerande en allmänbildning som stöder studierna i övriga ämnen. Studier i obligatoriska allmänna ämnen ger tillsammans med studier i valbara ämnen även utökad grund för fortsatta studier.

Studierna i obligatoriska allmänna ämnen omfattar 21 studieveckor. De obligatoriska allmänna ämnena framgår ur bilaga 2.

I läroplanens allmänna del ska de obligatoriska allmänna ämnena beskrivas med mål och kunnande (kunskap, färdigheter och kompetens) som den studerande ska uppnå inom studierna. Bedömningskriterier ska finnas för vitsord på berömlig, god och nöjaktig nivå. Beskrivningen ska utgå från den läroplan i obligatoriska allmänna ämnen som landskapsregeringen fastställt.

De obligatoriska studierna i allmänna ämnen kan i enlighet med den studerandes eget val ersättas med studier i allmänbildande ämnen enligt den allmänbildande gymnasieutbildningens läroplan. Den studerande har rätt att ersätta studierna i obligatoriska allmänna ämnena svenska, engelska, matematik, fysik och kemi samt samhällskunskap förutom arbetslivskunskap (1 studievecka) med studier i motsvarande ämnen enligt den allmänbildande gymnasieutbildningens läroplan. Utökningen av obligatoriska allmänna ämnen ska ske inom valbarhetens ram.

2.2.4. Grunder för valbara ämnen

Valbara ämnen ska ge den studerande möjligheter att fördjupa eller bredda sina kunskaper inom olika delar av yrkesområdet eller förbereda den studerande för fortsatta studier på högre nivå.

De valbara ämnenas omfattning är 19 studieveckor inom samtliga grundläggande yrkesutbildningar. I läroplanernas ämnesdel ska de valbara ämnena beskrivas med mål och kunnande med avseende på de kunskaper, färdigheter och den kompetens som den studerande

ska uppnå inom studierna. Bedömningskriterier ska finnas för vitsord på berömlig, god och nöjaktig nivå.

För studerande som väljer att ersätta studierna i obligatoriska allmänna ämnen med studier enligt den allmänbildande utbildningens läroplan utgörs samtliga 19 studieveckor av en högskoleförberedande utbildningshelhet. För övriga studerande i den grundläggande yrkesutbildningen utgörs 10 studieveckor av valbara yrkesämnen. Vid fastställandet av läroplanen för de yrkesämnena som skolan erbjuder som valbara ämnen ska angivna direktiv för yrkesämnena följas (2.2.2.).

Återstående 9 studieveckor ska skolan erbjuda, förutom det som skolan själv väljer att erbjuda, den studerande möjligheten att välja bland följande valbara ämnen:

Företagsamhet och entreprenörskap 5 sv.

Målet är att utveckla den studerandes förmåga att omvandla idéer till handling genom att främja kreativitet, innovation och egenföretagande. Den studerande ska utveckla en idé till en produkt eller tjänst, få kunskap om de administrativa förfarandena för att starta ett företag och göra upp en preliminär affärsverksamhetsplan och ekonomiplan. Målet är att den studerande inom ramen för examensdelen ska grunda ett företag, verka i det grundade företaget samt avsluta dess verksamhet. Arbetet kan göras i samarbete med näringslivet.

Fritt skapande/produktutveckling 3 sv.

Målet är att utveckla den studerandes kreativitet. Den studerandes förmåga till nyskapande och nytänkande och förmågan till att hitta nya lösningar samt lösa problem med nya metoder ska uppmuntras. Undervisningen ska bidra till att studerande utvecklar tilltro till sina personliga resurser och stimulera den studerandes kreativitet och lust att anta utmaningar samt att ta ansvar för att omsätta idéer i praktisk verksamhet. Tyngdpunkten i undervisningen läggs på att självständigt utforska och utveckla idéer med betoning på processen från idé till produkt. Experimentellt arbete och formgivning är utgångspunkt där den studerandes uppfinningsrikedom och innovativa förmåga till att skapa nya produkter inom t.ex. teknik, konst, design eller kultur ska uppmuntras.

Förberedelse för arbetsplatshandledaruppgifter, 3 sv.

Målet är att den studerande efter avlagd gymnasieexamen inom ett yrkesområde ska få en beredskap att i sin framtida yrkesroll fungera som handledare på en arbetsplats för en studerande inom den grundläggande yrkesutbildningen, inom utbildning som förbereder för fristående examen samt inom läroavtalsutbildning.

Utbildningen av arbetsplatshandledare består av tre delar:

1. **Planering av arbetsplatsförlagd utbildning, yrkesprov och examenstillfälle.** Målet är att studerande får kännedom om utbildningsformerna och examensstrukturen, läroplanen inom sitt eget yrkesområde, den arbetsplatsförlagda utbildningen samt lär sig att planera yrkesprov och examenstillfälle. Målet är också att studerande ska kunna informera om utbildningen som ordnas på arbetsplatsen och utveckla sitt arbete som arbetsplatshandledare.
2. **Handledning av studerande och bedömning av inläring.** Målet är att studerande lär sig att på ett tydligt sätt introducera andra studerande i arbetsplatsen som helhet, dess arbetsprocesser och arbetsuppgifter. Målet är också att studerande lär sig att handleda en annan studerande i arbetet med ändamålsenliga och mångsidiga metoder

och tar hänsyn till arbetarskydds- och säkerhetsföreskrifter samt till den andra studerandes individuella inlärningsmål. Dessutom ska studerande lära sig hur man bedömer en annan studerandes inläring utgående från de bedömningskriterier som fastställs i läroplanen.

3. **Bedömning av den studerandes eller examinandens kunnande.** Målet är att studerande kan bedöma en annan studerandes kunnande vid yrkesprov eller en examinands kunnande vid examenstillfället utgående från de bedömningskriterier som fastställts i läroplanen.

Främmande språk 2-4 sv.

1. Främmande språk, A2-språk

Studerande ska erbjudas möjlighet att välja tyska, franska eller finska på A2-nivå som bygger vidare på grundskolans läroplan.

Målet med studierna är att den studerande kommunicerar och fungerar i interaktionssituationer så att han/hon kan utöva sitt yrke, delta i arbetslivet, verka som aktiv medborgare och söka till fortsatta studier. Målet är också att den studerande behärskar den språkkunskap som behövs i arbetsuppgifter inom yrkesområdet samt kan fungera i en mångkulturell och flerspråkig omgivning.

2. Främmande språk, B-språk

Studerande ska erbjudas möjlighet att välja ett främmande språk på nybörjarnivå.

Målet är att den studerande klarar sig i vardagslivets vanliga betjäningssituationer. Målet är också att den studerande kan fungera på ett främmande språk inom yrkesområdet i kommunikationssituationer som kan förutses och i sådana som upprepas.

Högskoleförberedande utbildningshelhet

Studerande inom den grundläggande yrkesutbildningen ska erbjudas möjlighet att i sin examen ta in gymnasiestudier som ordnas av t.ex. Ålands lyceum och som genomförs i enlighet med grunderna för läroplanen inom den allmänbildande gymnasieutbildningen. Studerande inom den grundläggande yrkesutbildningen ska kunna förbereda sig för studier på högskolenivå genom ett individuellt val. Den högskoleförberedande utbildningshelheten består av kurserna svenska (SV1-6), engelska (ENG1-6), matematik (MK0-5), samhällskunskap (SK1-2), fysik (FYK1) och kemi (KEK1) enligt läroplanen för den allmänbildande gymnasieutbildningen. Dessutom ska den studerande kunna välja repetitionskurser och fördjupningskurser inom berörda ämnen. Studierna i läroämnet samhällskunskap enligt den allmänbildande utbildningens läroplan ersätter 2 studieveckor (samhällskunskap och företagsverksamhet) inom det obligatoriska allmänna ämnet samhällskunskap. Den examensdel som omfattar arbetslivskunskap ingår fortfarande som en obligatorisk del i studierna i samhällskunskap på utbildningsprogrammet.

Skolan kan även på initiativ av den studerande fastställa ett ämne som valbart ämne om ämnet stöder den studerandes personliga utveckling eller är relevant för ett yrkesutövande under förutsättning att ämnet har en läroplan och att omfattningen enligt skolans bedömning både innehållsmässigt och tidsmässigt motsvarar omfattningen på studierna i en studievecka.

2.2.5. Lärande i arbete

Lärande i arbete är en del av den grundläggande yrkesutbildningen och ska ge den studerande beredskap för det kommande arbetslivet och för ett livslångt lärande. Perioder med lärande i arbete inom den grundläggande yrkesutbildningen ska utveckla den studerandes yrkeskompetens.

Lärande i arbete är ett sätt att arrangera utbildningen så att delar av examensmålen uppnås då den studerande arbetar på en arbetsplats. Utbildning som ges i form av lärande i arbete ska bygga på ett skriftligt avtal mellan skolan och arbetsgivaren.

Lärande i arbete är studier i en genuin arbetsmiljö och perioderna med lärande i arbete ska vara tillräckligt långa och mångsidiga med tanke på att yrket ska behärskas. Perioderna med lärande i arbete ska vara målinriktade och handledda och de ska bedömas.

Lärande i arbete kan även utformas så att det ger den studerande möjligheten att utföra perioder av lärande i arbete inom ramen för en egen företagsverksamhet inom branschen. Endast i undantagsfall kan en studerande fullgöra lärande i arbete i skolans övningsföretag/-verkstad, skolfartyg eller genom motsvarande arrangemang.

Omfattningen av lärande i arbete ska vara minst 10 studieveckor och successivt öka så att det senast hösten 2020 omfattar minst 20 studieveckor. Den slutliga omfattningen bör beaktas vid övergången till kompetenspoäng. Omfattningen av lärande i arbete ska framgå av betyget. Den studerandes prestationer och kunnande som förvärvats under lärande i arbete ska bedömas genom yrkesprov och ska ingå i bedömningen i en eller flera examensdelar/ämnen. I läroplanen ska bedömningsanvisningar för yrkesprov ingå så att alla som deltar i bedömningen av den studerande följer samma normer.

Det är skolans ansvar att se till att alla berörda aktörer har en gemensam uppfattning om lärande i arbete. Genom samarbete mellan arbetsplatserna och skolan kan kvaliteten i både lärande i arbetet och i övrig yrkesutbildning säkerställas.

Skolan ska se till att studerande får tillräcklig handledning och undervisning under perioden för lärande i arbete och att lärarna ges förutsättningar för att samarbeta med arbetslivet. Skolan ansvarar för genomförandet av lärande i arbete så som planering, handledning och bedömning. Skolan ska också ansvara för lärarnas arbetslivskunskaper och fortbildning samt för utbildningen av arbetsplatshandledare.

2.2.6. Gymnasiearbete

Ett gymnasiearbete ska ingå i den grundläggande yrkesutbildningen och ska påvisa om och hur den studerande har uppnått studiemålen och den yrkesskicklighet som arbetslivet förutsätter. Målsättningen är att den studerande genom gymnasiearbetet kan visa prov på yrkesskicklighet eller yrkeskompetens som motsvarar kraven på en utbildad nybörjare inom respektive yrkesområde/bransch/yrke.

Gymnasiearbetet inom den grundläggande yrkesutbildningen är ett arbete som den studerande utför självständigt, antingen ensam eller i grupp. Omfattningen är 2 studieveckor och ska ingå i någon eller några examensdelar. Gymnasiearbetet ska bedömas i samband med de examensdelar där det ingår. Gymnasiearbetets titel och omfattning ska framgå av betyget.

Skolan bestämmer hur gymnasiearbetet ska genomföras utgående från programmets inriktning. Den studerande planerar, genomför och utvärderar sitt arbete över det sammantaget egna kunnandet i form av t.ex. en produkt, ett arbetsprov, en portfolio eller en presentation. Den studerande identifierar sina centrala yrkesmässiga starka sidor och utvecklar i gymnasiearbetet sin kreativitet, innovationsförmåga samt främjar sin yrkesmässiga tillväxt. Gymnasiearbetet kan även utformas så att det ger den studerande möjligheten att pröva sitt yrkeskunnande i företagsliknande former.

2.2.7. Examen

En fullföljd grundläggande yrkesutbildning leder till examen på gymnasienivå inom ett yrkesområde. Den yrkesinriktade utbildningens omfattning motsvarar nivå b enligt yrkeskvalifikationsdirektivet (2005/36/EG) och nivå 3 i EG:s klassificering i enlighet med EG-medlemsstaternas beslut om betygens jämförbarhet (85/368/EEG).

3. Grunden för det pedagogiska arbetet

3.1. Värderingar och människosyn

Utbildningens uppdrag att främja lärandet går hand i hand med uppgiften att förmedla och förankra grundläggande värderingar.

Verksamheten ska utformas så att alla studerande kan fullfölja utbildningen oavsett kön, ålder, sexuell läggning, funktionshinder, religion eller annan övertygelse, social eller kulturell bakgrund.

De värderingar som tillhör grunden för det pedagogiska arbetet är:

- de mänskliga rättigheterna
- alla människors lika värde
- respekt för varje individs unika egenart
- demokrati
- jämställdhet mellan könen
- tolerans och förståelse för andra människor och kulturer
- ansvar för studier och arbete
- respekt för och hänsyn till miljön
- internationell förståelse och fredsvilja

Det åländska samhället och dess särdrag utgör även grund för utbildningen. Den studerande ska därför i undervisningen få möjlighet till utökad insikt om och förståelse för den åländska självstyrelsen, historien, kulturen, det svenska språket och demilitariseringen.

Utbildningen baserar sig på en humanistisk människosyn. Det innebär att den studerande ska ses som en god, social och aktiv människa med lust, vilja och mångsidiga möjligheter till lärande och utveckling.

Utgående från de grundläggande värderingarna och beskriven människosyn ska varje studerande ses som värdefull och unik. Den studerande ska bemötas med respekt och tilltro. Hänsyn ska tas till varje studerandes erfarenheter och förutsättningar att studera.

Varje studerande ska ta ett personligt ansvar för sina studier. Det förutsätter att det pedagogiska arbetet bedrivs så att den studerande har delaktighet i planering, genomförande och utveckling av sina studier och sin studiemiljö.

3.2. Lärande och kunskapssyn

Kunskapssynen i läroplansgrunderna utgår från följande ställningstaganden:

- Kunskap uttrycker sig i flera olika former såsom fakta, färdighet, förståelse och förtrogenhet. Olika former av kunskaper förutsätter varandra och samspelar med varandra. De bör få en likvärdig ställning i utbildningen.

- Kunskaper är redskap för att lösa olika slag av problem och hantera olika slag av situationer. Att se kunskaper som redskap innebär att det sammanhang och den situation där kunskapen utvecklas blir viktig.
- Kunskaper är situationsbundna. Kunskaper är relaterade till en viss tid och ett visst sammanhang eller en viss situation. Undervisningen bör föras nära den situation eller det sammanhang där kunskaperna ska användas. Situationen blir en del av lärandet.
- Kunskap är socialt konstruerad. Ny kunskap utvecklas utgående från tidigare erfarenheter men i kommunikation och i samspel med andra människor och i relation till den omgivning vi lever i. Den studerande behöver reflektera över sina erfarenheter och tillämpa sina kunskaper i olika situationer tillsammans med andra.

Synen på lärande har ett sociokulturellt perspektiv. Lärandet bör därmed inte enbart ses som en individuell och social process utan även som en situationsbunden process.

Lärandesituationen har en avgörande betydelse för hur och vad den studerande lär sig.

Den pedagogiska konsekvensen är att lärandemiljöerna behöver varieras gällande arbetssätt, uppgifter och examinationsformer utgående från den studerandes erfarenheter och förutsättningar men även utgående från vilka kunskaper som är tänkta att vara redskap för den studerandes utveckling. Det betyder att lärarrollen, förutom rollen som kunskapsförmedlare, behöver växla mellan förebild, modell, guide och handledare.

4. Övergripande mål

De övergripande målen syftar till att främja den studerandes allsidiga utveckling. De utgår från grundskolans undervisning och fostran och följer principen om det livslånga lärandet.

Utbildningens övergripande mål ska därmed stöda den studerandes yrkesrelaterade tillväxt och deltagande i ett föränderligt arbetsliv, vilket kräver utveckling av olika kunskaper och förmåga till flexibilitet, rörlighet och ständig kompetensutveckling.

Utbildningens övergripande mål ska även stöda den studerandes personliga tillväxt och aktiva deltagande i ett demokratiskt samhällsliv. Ett aktivt deltagande kräver, förutom kunskaper i olika samhällsfrågor, en vilja att engagera sig, förståelse för hur andra resonerar, men även förmåga att ta initiativ och ansvar.

Som stöd för den studerandes allsidiga utveckling ska utbildningen låta vissa teman genomsyra undervisning och övrig verksamhet.

De övergripande målen ges olika vikt i läroplanerna beroende på utbildningens inriktning och konkretiseras på olika sätt beroende på hur undervisning och övrig verksamhet organiseras och genomförs.

4.1. Den studerandes yrkesrelaterade tillväxt

Målsättningen är att den studerande utvecklar kunskaper för att hantera teorier, metoder och modeller för ett specifikt yrkesområde och/eller för fortsatta studier.

Målsättningen är även att den studerande utvecklar förmågan till reflektion, analys, problemlösning och kritiskt tänkande.

Målsättningen är dessutom att den studerande utvecklar förmågan att bedöma sin egen insats i utbildningen för att bättre kunna ta ansvar för sina studier och sin kunskapsutveckling.

Målsättningen är också att den studerande utvecklar sin studietekniska förmåga och sin skriftspråkliga förmåga. Den studerandes skriftspråkliga förmåga handlar om att kunna läsa, skriva samt tolka olika texter och bilder. Textbaserad kunskap är ett viktigt redskap både för studier och för medverkan i dagens arbets- och samhällsliv. Den studerandes textbaserade kunskap behöver ständigt befästas och utvecklas oberoende av vilken utbildning den studerande valt.

4.2. Den studerandes personliga tillväxt

Målsättningen för den studerandes personliga tillväxt är i första hand att stärka den studerandes självkänedom och självförtroende, eftersom all personlig utveckling utgår från en sund och god självkänsla. Målsättningen är även att utveckla den studerandes kommunikativa förmåga. Den kommunikativa förmågan handlar om att tala, samtala och lyssna till andra. Till denna målsättning hör också att träna den studerande i att lösa konflikter på ett konstruktivt sätt.

Målsättningen är dessutom att utveckla den studerandes etiska förmåga eftersom många frågor i arbets- och samhällsliv är av etisk karaktär. Inom utbildningen ska därför den studerande få träna att göra personliga ställningstaganden i etiska valsituationer.

Målsättningen för den personliga utvecklingen är också att utveckla den studerandes estetiska förmåga. Estetiskt tänkande och bildspråklig kompetens är viktiga aspekter i mänskligt samspel och mänsklig kommunikation.

4.3. Teman

Teman är tyngdpunktsområden i utbildningen som betonar centrala och aktuella frågor i samhället. De ska ingå i olika ämnen och lärandesituationer för att stöda målen för den studerandes allsidiga utveckling. Temaområdena ska aktualiseras och konkretiseras i läroplanen.

De teman som anges i läroplansgrunderna är gemensamma för all utbildning på gymnasialstadienivå. Varje utbildning kan i läroplanen komplettera gemensamma teman med egna teman för utbildningens inriktning. Gemensamma teman är:

- Samhällsdeltagande och företagsamhet
- Yrkesetik
- Hälsa och trygghet
- Hållbar utveckling
- Kulturell mångfald
- Mediekunskap och informationsteknologi
- Estetisk verksamhet

Samhällsdeltagande och företagsamhet

Den studerande bör fostras till en aktiv, ansvarskännande samhällsmedlem och stimuleras till företagsamhet. Att vara företagsam handlar om förhållningssättet till det egna arbetet, dvs. att vara en kreativ, driftig, ansvarsfull och målmedveten yrkesutövare som sätter värde på sitt arbete.

Yrkesetik

Den studerande fungerar i enlighet med yrkets värdegrund i sitt arbete. Han/hon engagerar sig i sitt arbete och fungerar ansvarsfullt genom att iaktta ingångna avtal och etiken inom det egna yrket.

Hälsa och trygghet

Det är viktigt att den studerande kan bidra till utvecklandet av en trygg och säker, sund och trivsamt arbets- och studiemiljö. Den studerande bör därför fostras till att värna om sin egen och andras fysiska, psykiska och sociala hälsa. Den studerande arbetar ergonomiskt riktigt och förebygger faror och hälsorisker som anknyter till arbetet och arbetsmiljön.

Hållbar utveckling

Utbildningen bör fostra den studerande till att bli en samhällsmedlem och yrkesutövare som inser nödvändigheten av en hållbar resursanvändning, dvs. som lever och verkar på ett sätt som är ekologiskt, ekonomiskt, socialt och kulturellt hållbart. Den studerande bör känna till den hållbara resursanvändningens principer och motiveras att verka för dem.

Kulturell mångfald

Den studerande behöver utveckla kunskaper för att kunna studera och arbeta tillsammans med andra i internationella och mångkulturella miljöer. Den studerande bör därför i utbildningen få möjlighet att lära sig flera olika språk men också att möta och bemöta människor från andra länder och kulturer med respekt. Det är skolans skyldighet att aktivt bekämpa och bemöta olika slag av trakasserier, främlingsfientlighet och intolerans.

Mediekunskap och informationsteknologi

Den studerande bör i utbildningen utveckla sin digitala kompetens. Med digital kompetens avses att den studerande ska på ett säkert och kritiskt sätt kunna använda informationssamhällets teknik i arbetslivet och fortsatta studier, för fritid och kommunikation. Den digitala kompetensen underbyggs av grundläggande IKT-färdigheter, dvs. användningen av digitala verktyg för att ta fram, bedöma, lagra, producera, redovisa och utbyta information samt för att kommunicera och delta i samarbetsnätverk via internet⁴.

Förutom digital kompetens bör den studerande också utveckla sin mediekunnighet. Med mediekunnighet avses förståelse för mediernas roll och funktion i samhället, kunskap om hur medier fungerar och vilka roller medier spelar i olika sammanhang. Mediekunnighet innebär också förmågan att använda tillgängliga medier för egna presentationer och demokratiskt deltagande samt förmågor att använda medier för att skapa användargenererat innehåll. Digital kompetens och mediekunnighet utgör tillsammans begreppet medie- och informationskunnighet(MIK).

I undervisningen bör den studerande reflektera över den tekniska utvecklingen och hur den har påverkat samhällsutvecklingen generellt eller för ett specifikt yrkesområde. Den studerande ska förstå hur den tekniska utvecklingen påverkar den egna branschen och dess framtid, kunna kritiskt bedöma information och på ett ansvarsfullt, kreativt och innovativt sätt använda ny teknik i sitt arbete. Skolan ska årligen uppgöra en IT-utvecklingsplan i enlighet med den IT-strategi som fastställts att gälla för undervisningssektorn på Åland (se bilaga 6).

Estetisk verksamhet

Att uttrycka tankar, känslor och handlingar med hjälp av skapande aktiviteter är stimulerande och kan i förlängningen leda till framväxten av nya verksamheter och arbetsmöjligheter. Utbildningen bör därför sträva till att anordna estetisk och kulturell verksamhet med anknytning till det åländska kulturarvet.

⁴ EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS REKOMMENDATION av den 18 dec 2006 om nyckelkompetenser för livslångt lärande (2006/962/EG)

5. Allmänna bestämmelser

5.1. Studiemiljö

Inom utbildningen ska den pedagogiska miljön i sin helhet organiseras på ett sådant sätt att stimulerande lärandesituationer skapas och att den studerandes fysiska, psykiska och sociala hälsa ombesörjs.

Det är personalens och den studerandes gemensamma ansvar att upprätthålla en miljö som möjliggör utmanande lärandesituationer och upplevelse av sammanhang och helhet i utbildningen.

Utgående från värdegrunden i läroplansgrunderna ska i läroplanen konkretiseras de värderingar som utbildningen särskilt vill lyfta fram för att skapa en ändamålsenlig och trivsamt studiemiljö.

Det är personalens och den studerandes gemensamma ansvar att upprätthålla en miljö där alla känner trygghet och trivsel. Hur ordningen, tryggheten och trivseln kan främjas ska fastställas i läroplanens allmänna del. Skolan ska utarbeta en plan för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier (handlingsplan mot mobbning, se bilaga 6). Skolans rektor ska tillse att planen genomförs och följs. Skolan ska likaså utarbeta ordningsregler i syfte att främja den interna ordningen, studieron samt trygghet och trivsel i studiemiljön (ordningsregler, se bilaga 6). Skolan ska även ha en krishanteringsplan för akuta kriser så som våld, olycksfall, olyckor och dödsfall (krishanteringsplan se bilaga 6).

5.2. Studerandevård

Skolan ska organisera en studerandevård. Studerandevården ska genomföras så att man kan förebygga och i god tid upptäcka olika slag av problem och hinder som den studerande kan ha och som påverkar studierna.

Med hänsyn till den studerandes självständighet och ansvarskänsla ska studerandevården genomföras i samarbete med hemmen. Samarbetet ska ordnas så att den studerande får stöd i olika frågor och problem. Initiativ till samarbete med hemmen ska tas av ansvarig personal inom utbildningen. I läroplanens beskrivning av samarbetet med vårdnadshavarna bör särskilt kontakten med vårdnadshavarna för en minderårig studerande konkretiseras gällande frågor som rör dennes utbildning och framtidsplaner.

Läroplanens allmänna del ska omfatta en studerandevårdsplan (se bilaga 6) och en beskrivning av studerandevårdsgruppens ansvar och befogenheter. Studerandevårdsplanen ska utvärderas kontinuerligt.

5.3. Studiehandedning

Studiehandedningen syftar till att stöda den studerande i olika skeden av studierna och är därför en uppgift för alla som hör till undervisnings- och handledningspersonalen.

Studiehandledningen ska

- underlätta för den studerande att orientera sig i sina studier
- stöda den studerande att utveckla sina lärandestrategier
- informera om olika utbildningar för vidarestudier

Informationen om olika utbildningar för vidarestudier ska presenteras på ett allsidigt sätt så att den bidrar till att öka likvärdigheten mellan olika utbildningar. Informationen ska även presenteras på ett sätt som bidrar till jämställdhet mellan könen.

Den generella studiehandledningen ska beakta den ökande internationaliseringen. Den ska för den studerande möjliggöra internationella kontakter, studier och arbetsuppgifter genom att

- ge en orientering om arbetslivet, företagsverksamheten och olika branscher/yrken inom och utanför Åland, speciellt inom Norden och EU
- ge en orientering om studier och behörighetskrav inom och utanför Åland, speciellt inom Norden och EU.

I läroplanerna ska det framgå hur studiehandledningen kan förverkligas inom respektive utbildning.

5.3.1. Personlig studieplan

För att den studerandes individuella valfrihet ska förverkligas, ska rektor tillse att det för varje studerande upprättas en personlig studieplan (PSP) som kontinuerligt uppdateras under utbildningens gång. Den personliga studieplanen uppgörs i samarbete med studerande utgående från den studerandes målsättningar, val av studieinriktning och studieframgång. I den personliga studieplanen definieras studerandes mål och examen, personliga studieval, studiegång, tillgodoräknande av tidigare studier, arbetsplatser för lärande i arbete och yrkesprov. Hänsyn ska tas till studerandes förutsättningar att genomföra utbildningen.

5.4. Stödundervisning

Den studerande som har tillfälliga eller avgränsade svårigheter att klara studierna med godkänt resultat ska erbjudas stödundervisning.

Initiativet till stödundervisning tas av lärare eller av den studerande. I de fall den studerande är minderårig kan initiativet även tas av vårdnadshavaren.

Stödundervisningsinsatser kan handla om punktinsatser i form av studietekniskt stöd, men kan även handla om stöd under en längre tid. Planering och utvärdering av längre stödundervisningsinsatser ska ta sin utgångspunkt i utbildningen som helhet och beakta den studerandes behov och aktuella förutsättningar.

Den grundläggande principen för olika former av stöd är inkludering och ett fullvärdigt deltagande. Det innebär att stöd ordnas så att den studerande så långt det är möjligt deltar i den gemensamma undervisningen inom den utbildning han/hon blivit antagen till.

I läroplanerna ska det framgå hur stödundervisningen kan förverkligas inom respektive skola.

5.5. Specialundervisning

Specialundervisning ges, utöver eller som alternativ till den övriga undervisningen, till den studerande som har lindriga inlärnings- eller anpassnings-svårigheter eller som har konstaterats ha behov av det på grund av funktionsnedsättning eller därmed jämförbar orsak. Behovet av specialundervisning fastställs individuellt för varje studerande med stöd av § 14 i LL om gymnasieutbildning och på basen av särskild utredning.

Den grundläggande principen för specialundervisning är inkludering och ett fullvärdigt deltagande. Det innebär att det så långt det är möjligt ordnas specialundervisning med anpassad studiegång inom den utbildning den studerande blivit antagen till.

5.5.1. Stödundervisning och specialundervisning inom den allmänbildande gymnasieutbildningen

Vid behov ska enskilda studerande som är i behov av stöd inom den allmänbildande gymnasieutbildningen erbjudas stödundervisning eller specialundervisning. Syftet med det särskilda stödet är att hjälpa och stöda den studerande så att han/hon ges likvärdiga möjligheter att slutföra sina studier i gymnasiet. Stöd inom den allmänbildande utbildningen behövs för sådana studerande vilkas studieförutsättningar har försvagats på grund av lindriga inlärnings- eller anpassningssvårigheter eller på grund av handikapp, sjukdom eller funktionsnedsättning. Till samma målgrupp hör också de studerande som behöver psykiskt eller socialt stöd.

Den undervisning och de prov som avses i LL(2011:13) om gymnasieutbildning ska ordnas så att den studerandes individuella behov beaktas. En plan ska uppgöras för den studerande i vilken det antecknas hur de individuella åtgärderna ska genomföras, om studerande överförs till annan än tillfällig specialundervisning.

I läroplanens allmänna del bör framgå hur undervisningen och stödåtgärderna för de studerande som är i behov av stöd ska ordnas. Ålands gymnasium ska översända fastställd läroplan till Ålands landskapsregering för kännedom (17 § LL 13/2011).

5.5.2. Yrkesinriktad specialundervisning

Vid behov ska enskilda studerande inom den grundläggande yrkesutbildningen erbjudas specialundervisning. Specialundervisningen innebär en anpassad studiegång för en enskild studerande. Skilda program för yrkesträningundervisning kan även utformas. Se avsnitt 5.5.2.1.

Läroplansgrunderna för den yrkesinriktade specialundervisningen (Beslut Nr 82U2 ÅLR 2012/5830) ska användas både inom yrkesinriktad specialundervisning i programform och vid ordnande av undervisning för enskilda studerande i behov av särskilt stöd inom den grundläggande yrkesutbildningens utbildningsprogram.

Skolan ska utifrån dessa läroplansgrunder fastställa anpassade läroplaner och bedömningskriterier inom respektive program. I de anpassade läroplanerna för programmen fastställs målen för kunnandet och hur de enskilda målen bedöms, hur utbildningen genomförs och vilka undervisningsmetoder som används. Skolan ska översända de fastställda anpassade

läroplanerna för respektive program till Ålands landskapsregering för kännedom (17 § LL 13/2011).

De yrkesinriktade utbildningsprogrammen med anpassad läroplan är avsedda för studerande med funktionsnedsättning eller därmed jämförbar orsak och som därför är i behov av särskilt stöd. Antalet studieplatser till utbildningsprogrammen ska följa gällande dimensioneringsbeslut.

Inom den grundläggande yrkesutbildningens olika utbildningsprogram ska enskilda studerande vid behov erbjudas specialundervisning. Specialundervisningen för en enskild studerande innebär en anpassad studiegång i förhållande till utbildningsprogrammets läroplan. Den grundläggande principen för specialundervisningen är inkludering och fullvärdigt deltagande. Det innebär att det så långt det är möjligt ordnas specialundervisning enligt en anpassad läroplan inom den utbildning den studerande blivit antagen till.

Rektor ska tillse att det för varje studerande i den yrkesinriktade specialundervisningen utarbetas en individuell plan där behovet av specialundervisning beskrivs samt vilka stödåtgärder, särskilda undervisningsarrangemang och individuella specialtjänster den studerande får. Den individuella planen utarbetas så att det ger den studerande goda möjligheter att placera sig i arbetslivet (14 § LL 13/2011).

Övergripande mål

Målet för den yrkesinriktade specialundervisningen i programform är att den studerande når en sådan yrkeskompetens att sysselsättning i arbetslivet lyckas. Efter avslutad utbildning ska den studerande kunna:

- utföra enklare arbetsuppgifter av varierande art inom respektive bransch under någon annans överinseende
- arbeta enligt instruktioner
- ansvara för sina arbetsuppgifter
- fungera som medlem i ett arbetslag
- i sitt arbete beakta ekonomiska, ergonomiska, hygieniska och miljö- och säkerhetsaspekter

Programstruktur och omfattning

Utbildningsprogrammen inom den yrkesinriktade specialundervisningen omfattar 120 studieveckor fördelade på tre år. Utbildningarna ska slutföras senast inom fyra år och basera sig på dessa läroplansgrunder. En studievecka utgörs av studier som normalt omfattar den studerandes insats på 40 studietimmar för att uppnå fastställda mål.

Utbildningsprogrammen ska bestå av yrkesämnena, allmänna ämnen och valbara ämnen. Inom yrkesämnena ska det även ingå lärande i arbete (LIA). Utbildningarnas struktur ska följa den fördelning mellan allmänna ämnen-yrkesämnena-valbara ämnen som finns fastslagen i gällande läroplansgrunder. Målen för de enskilda ämnena samt tidsåtgången bestäms utgående från den enskilda studerandes behov i den studerandes individuella plan.

Grunder för yrkesämnena

Yrkesämnena inom den yrkesinriktade specialundervisningen i programform omfattar 80 studieveckor. I läroplanernas ämnesdel beskrivs yrkesämnena inom respektive utbildningsprogram med mål och kunnande på anpassad nivå, med avseende på de kunskaper, färdigheter och den kompetens som den studerande ska uppnå i studierna. I läroplanen ska det

framgå var och hur läroplansgrundernas temaområden kommer att tas upp i undervisningen. Läroplanen ska klargöra när kunnandet bedöms med yrkesprov eller med annan metod. Bedömningskriterier ska finnas för vitsord på berömlig, god och nöjaktig nivå. Beskrivningen ska basera sig på mål och kunnande för yrkesämnena i senast fastslagna åländska läroplansgrunder.

Grunder för allmänna ämnen

De allmänna ämnenas omfattning är 21 studieveckor. I läroplanernas ämnesdel ska de allmänna ämnena beskrivas med mål och kunnande på anpassad nivå med avseende på de kunskaper, färdigheter och den kompetens som den studerande ska uppnå i studierna. Bedömningskriterier ska finnas för vitsord på berömlig, god och nöjaktig nivå. Beskrivningen ska basera sig på den läroplan i allmänna ämnen som landskapsregeringen fastställt. Bedömningen av allmänna ämnen kan i tillämpliga delar integreras med bedömningen av yrkesämnena i form av yrkesprov.

Grunder för valbara ämnen

De valbara ämnenas omfattning är 19 studieveckor. Valbara ämnen ska ge den studerande möjligheter att fördjupa eller bredda sitt kunnande inom yrkesområdet eller inom andra valbara examensdelar som erbjuds inom Ålands yrkesgymnasium. I läroplanernas ämnesdel ska de valbara ämnena beskrivas med mål och kunnande på anpassad nivå med avseende på de kunskaper, färdigheter och den kompetens som den studerande ska uppnå i studierna. Bedömningskriterier ska finnas för vitsord på berömlig, god och nöjaktig nivå. Vid fastställandet av läroplanen för valbara examensdelar inom yrkesområdet ska ovan angivna direktiv för yrkesämnena följas.

Lärande i arbete (LIA)

Lärande i arbete ska ingå som ett naturligt inslag i utbildningen som helhet och knyts till lämpliga examensdelar/ämnen inom yrkesämnena. Lärande i arbete inom den yrkesinriktade specialundervisningen ska ge den studerande beredskap för sysselsättning inom arbetslivet. Omfattningen av lärande i arbete ska vara minst 20 studieveckor inom respektive utbildningsprogram.

Bedömning och betyg

Bedömning av den studerande i den yrkesinriktade specialundervisningen ska följa de bedömningskriterier som fastställts i den anpassade läroplanen. En studerande med funktionsnedsättning och därmed jämförbar orsak ska vid bedömning av studieprestationerna ges möjligheter till specialarrangemang, exempelvis muntliga prov. Skolan utarbetar och fastställer de anpassade kraven på yrkesskicklighet och målen och bedömningskriterierna i examensdelen samt målen och bedömningskriterier för de allmänna ämnena. Vitsordsskalan ska vara densamma som används i allmänhet.

När kraven på yrkesskicklighet eller målen i en examen har anpassats med stöd av 14 § i gymnasielagen, ska detta antecknas i betyget. En fotnots-anteckning om de anpassade kraven på yrkesskicklighet eller målen ska göras både på avgångsbetyget och på yrkesprovsbetyget. Den studerande ska få ett examensbetyg även om examensmålen har anpassats. Yrkesproven kan bedömas verbalt inom specialundervisningen.

En anpassad studiegång kan få konsekvenser för yrkesmässig kompetens eller behörighet till fortsatta studier. Den studerande ska veta att en utbildning som genomgått enligt anpassade krav på yrkesskicklighet kan inverka på möjligheterna till fortsatta studier och framgång i

dem. För att möjliggöra ett ställningstagande till eventuella konsekvenser ska sådana utredas och skriftligen klargöras för den studerande och för vårdnadshavaren.

Om det kunnande som anges i kraven på yrkesskicklighet och målen till väsentliga delar blir bristfälligt ska ett betyg över slutförda studier ges i stället för examensbetyg. I en bilaga beskrivs vad den studerande kan bäst/den studerandes kunnande.

Individuell plan

En individuell plan (IP) som beskriver hur undervisningen ordnas ska utarbetas för varje studerande inom specialundervisningen. Den individuella planen ska utarbetas i samråd med den studerande och om den studerande är minderårig med vårdnadshavaren, representanter från den tidigare skolan, lärarna och sakkunniga inom studerandevården.

Den individuella planen ska innehålla:

- grunden för den läroplan som följs i undervisningen
- examens omfattning
- den yrkesmässiga kompetens utbildningen leder till
- den anpassade läroplan som följs med beaktande av den studerandes individuella behov
- de särskilda undervisningsarrangemang och studerandevårdstjänster som den studerande får
- andra individuella service- och stödåtgärder
- motiveringen för specialundervisningen samt
- principer och tidpunkter för uppföljning och utvärdering av den studerandes framsteg inom olika områden och olika sätt på vilka den studerande kan visa sitt kunnande

Den studerandes framgång följs upp under utbildningens gång och de individuella målen och stödåtgärderna ska korrigeras vid behov. Den individuella planen ska utvärderas och uppdateras minst 2 ggr/år tillsammans med den studerande och om den studerande är minderårig med vårdnadshavare.

5.5.2.1. Yrkesträningsundervisning

Yrkesträningsundervisningen förverkligas i form av ett skilt program inom den grundläggande yrkesutbildningen. Programmet omfattar 120 studieveckor som den studerande fullföljer på tre år och som ska slutföras senast inom fyra år.

Målsättningen är att den studerande utvecklar sådana grundläggande kunskaper som han/hon, utgående från sina individuella förutsättningar, behöver för att kunna leva ett vuxenliv som innehåller meningsfullt boende och meningsfull fritid samt lämpligt arbete.

Undervisningen ska stöda den studerandes positiva utveckling genom att stärka hans/hennes självkänsla och ge den studerande förutsättningar att, självständigt eller med handledning, fatta beslut.

Undervisningen ska även lära den studerande att samverka med andra och vara delaktig i det demokratiska samhället.

Undervisningen ska också utveckla en viss yrkeskompetens hos den studerande som möjliggör att han/hon kan utföra praktiska arbetsuppgifter inom ett eller flera yrkesområden.

För utvecklandet av den studerandes yrkeskompetens behöver han/hon få kännedom om centrala grundregler för en arbetsgemenskap. Den studerande behöver även ges möjlighet att, med handledning, träna de arbetsmetoder som kan behövas för utförandet av olika praktiska arbetsuppgifter som kan vara lämpade för den studerande.

För yrkesträningsundervisningen ska en läroplan utformas som följer fastställda läroplansgrunder för den yrkesinriktade specialundervisningen (5.5.2) och, i tillämpliga delar fastställda läroplaner för aktuella yrkesområden inom den grundläggande yrkesutbildningen. Utgående från läroplanen utarbetas individuellt uppgjorda studieplaner.

En individuell studieplan ska utvärderas och revideras i relation till den studerandes aktuella möjligheter och framtidsplaner.

Den studerandes prestationer bedöms utgående från de individuella målsättningarna som ställts upp i den individuella studieplanen. I bedömningen av hur den studerande har uppnått målen kan, i tillämpliga delar, de bedömningsprinciper användas som normalt tillämpas inom den yrkesinriktade utbildningen.

I slutet av utbildningen, som komplement till betyget, ska den studerandes kompetenser meddelas med ett skriftligt omdöme och med muntlig respons. Utlåtandet ska beskriva den studerandes starka sidor, speciella förmågor och eventuella behov av framtida stöd.

5.6. Bedömning

Bedömningen av den studerandes prestationer har som uppgift att:

- leda och uppmuntra den studerande i sina studier och beskriva hur väl han/hon har nått de mål som ställts för lärandet
- stärka den studerandes självkänsla och utveckla hans/hennes förutsättningar att bedöma sig själv och bilda en realistisk uppfattning om sitt lärande och sina utvecklingsmöjligheter
- vara underlag för utvärdering och analyser av undervisningens effekter samt för att utveckla undervisningen
- informera vårdnadshavarna, följande utbildningsinstitutioner, arbetslivet och övriga intressenter om den studerandes prestationer

Den studerandes framsteg och studieresultat ska bedömas mångsidigt och kvalitativt i relation till de fastställda mål som ingår i den studerandes utbildning. I läroplanen ska bedömningskriterier för vitsord konkretiseras för den studerandes prestationer utgående från centralt angivna bedömningsindikatorer (bilaga 4).

Den studerande ska kontinuerligt under studiernas gång få muntlig och skriftlig information om studierna och enligt vilka principer studieprestationerna bedöms. Informationen ska även ges till alla som deltar i bedömningen av den studerande. Med hänsyn till lärarnas och den studerandes rättsskydd, och den studerandes studiemotivation, ska informationen alltid ges i förväg innan studierna inleds. Även i efterhand, och på begäran, ska en utredning kunna presenteras över hur bedömningsprinciperna har tillämpats.

En studerande som är missnöjd med bedömningen av sina studieprestationer kan skriftligen eller muntligen begära rättelse inom 14 dagar av den lärare eller annan person som utfört

bedömningen. Om den studerande efter en rättelse fortsättningsvis är missnöjd ska ärendet hänskjutas till rektor för avgörande. Ärendet kan därefter föras vidare till Ålands landskapsregering för vidare beredning. Om landskapsregeringens beslut innebär en ny bedömning ska landskapsregeringen besluta om vem som ska företa den nya bedömningen. Hur bedömningen sker ska beskrivas i läroplanen. Beskrivningen ska utformas så att alla lärare följer samma normer.

En studerande som är missnöjd med bedömningen av ett yrkesprov kan begära rättelse inom 14 dagar av berört yrkesråd. Om den studerande efter en rättelse av yrkesrådet fortsättningsvis är missnöjd ska ärendet föras vidare till landskapsregeringen för omprövning.

5.6.1. Bedömningen inom den allmänbildande gymnasieutbildningen

Bedömningen av den studerandes kunskaper i de obligatoriska och valfria kurserna som ingår i utbildningens lärokurs ska ges med siffror. Övriga kurser kan även bedömas på något annat sätt som bestäms i läroplanen. Vid sifferbedömningen används vitsord i en sjugradig skala enligt följande⁵:

Berömliga kunskaper	9-10
Goda kunskaper	7-8
Nöjaktiga kunskaper	5-6
Underkända kunskaper	4

Utgående från de centrala bedömningsindikatorerna (se bilaga 4) ska det i läroplanen för varje läroämne framgå vilka ämnesspecifika kunskaper den studerande ska ha för att prestationerna kan bedömas som berömliga, goda och nöjaktiga kunskaper.

Kursbedömning

En kurs ska bedömas när den studerande har slutfört den. Vid bedömningen ska beaktas den studerandes kunskaper i slutskedet av en kurs. Vitsordsbedömningen kan kompletteras med ett skriftligt omdöme.

Bedömningen ska grunda sig på lärarens fortlöpande observationer av den studerandes prestationer och framsteg i studierna genom muntliga och skriftliga prov, projektarbeten och andra uppgifter. Då den studerandes kunskaper och framsteg bedöms ska även beaktas den studerandes egen förmåga att planera, genomföra, bedöma och reglera sitt eget arbete. Vid bedömningen ska också beaktas hur ansvarsfullt den studerande arbetar och hur han/hon fungerar i samarbete med andra. Det är lärarens uppgift att handleda den studerande i hans/hennes utveckling av sina lärandestrategier, sitt ansvarstagande och sin förmåga att samarbeta med andra.

Läraren ska kontinuerligt ge muntlig respons på den studerandes kunskaper och framsteg, såväl i samband med undervisningen som vid särskilda utvärderingssamtal.

Den studerande som inte uppnår godkända prestationer i en kurs ska informeras om bristerna i fråga och om de omprövningsmöjligheter som bestäms i läroplanen.

⁵ Se bilaga 3 som jämför vitsordsskalor mellan Åland, riket och Sverige.

En kurs som en studerande genomför delvis eller helt på egen hand ska fullgöras enligt de regler och bestämmelser som den allmänbildande gymnasieutbildningen har för godkända prestationer.

I läroplanen ska fastslås på vilket sätt den studerande ska fullfölja sina kurser och ges möjlighet att höja godkända kursvitsord. Vid höjning av ett kursvitsord utgör den bättre prestationen grund för det slutliga ämnesvitsordet.

Lärokursbedömning

Vitsordet för lärokursen i ett läroämne fastställs som det aritmetiska medeltalet för de olika kurser som den studerande har slutfört. Vitsordet kan höjas om den studerande visar en högre kompetens i läroämnet än vad vitsordet skulle förutsätta på basen av det aritmetiska medeltalet.

Av studierna i ett läroämne får den studerande ha underkända prestationer enligt följande:

Antal kurser i läroämnet	Högsta tillåtna antal underkända kurser
1-2	0
3-5	1
6-8	2
9	3

På begäran av den studerande kan i följande fall prestationerna bedömas utan vitsord och antecknas som godkända i studiekortet och på betyget:

- läroämnet idrott
- läroämnen som omfattar bara en kurs
- studier i valfria språk som endast omfattar två kurser

5.6.2. Bedömningen inom den grundläggande yrkesutbildningen

Bedömningen inom den grundläggande yrkesutbildningen ska genomföras i samtliga examensdelar i yrkesämnena, grundläggande allmänna ämnen och valbara ämnen så att den studerande uppfattar hur han/hon uppnått målen och gått framåt i studierna. Bedömningen ska vara fortlöpande och mångsidig och beakta den lärprocess som den studerande genomgår. Bedömningen ska vara grundad på de kunskaper den studerande presterat i muntliga, skriftliga och praktiska uppgifter som den studerande utfört, enskilt eller tillsammans med andra, med eller utan lärarens eller annan undervisningspersonals närvaro. Även den studerandes eget omdöme ska beaktas vid bedömningen. Ansvarig lärare ska därför regelbundet hålla utvärderingssamtal med varje enskild studerande.

Undervisningen inom den grundläggande yrkesutbildningen kan vara organiserad på olika sätt. De mer flexibla undervisningsformerna kan bestå av både närstudier, lärande i arbete och distansstudier vilket innebär att den studerande genomför utbildningen helt eller delvis självständigt. I en flexibelt utformad undervisning ska den studerandes samtliga prestationer bedömas i relation till fastställda mål. Bedömningen ska på ett mångsidigt sätt beakta hur väl den studerande har genomfört sina självständiga studier och vilka framsteg som den studerande gjort i riktning mot fastställda mål. I läroplanen ska bestämmelser finnas för de studier som den studerande genomför helt eller delvis självständigt. Bestämmelserna bör ange hur de självständiga studierna och lärande i arbete ska dokumenteras och bedömas.

I bedömningen av de studieprestationer som följer läroplanen för den allmänbildande utbildningen tillämpas fastställda bedömningsgrunder för den allmänbildande utbildningen. Efter slutförda studier, erhåller studerande ett betyg över slutförd enskild lärokurs inom den allmänbildande utbildningen. Betyget bifogas till studerandes betyg över gymnasieexamen med yrkesinriktning.

Tillgodoräknade studieprestationer från annan utbildningsarrangör eller utbildningsform, omvandlas på betyget över gymnasieexamen med yrkesinriktning till yrkesutbildningens betygsskala enligt fastställd omräkningstabell (bilaga 3). Av betyget över gymnasieexamen med yrkesinriktning ska antalet avlagda kurser i respektive läroämne framgå som en kompletterande information samt utbildningsarrangörens namn. Det gäller t.ex. studerande i den grundläggande yrkesutbildningen som fullföljt lärokurser inom allmänbildande utbildning (HUTH).

Den studerandes prestationer bedöms inom den grundläggande yrkesutbildningen med en sexgradig skala från ett (1) till fem (5). Studerande som inte uppnår vitsordet ett (1) erhåller omdömet underkänt. Den grundläggande yrkesutbildningen har följande vitsordsskala⁶.

Berömliga kunskaper	5
Goda kunskaper	3-4
Nöjaktiga kunskaper	1-2
Underkända kunskaper	U

I de utbildningsprogram som inom den grundläggande yrkesutbildningen övergår till kompetenspoäng från och med 1.8 2015, ska studerandes prestationer bedömas med en fyrgradig skala från ett (1) till tre (3). Studerande som inte uppnår vitsordet ett (1) erhåller omdömet underkänt. Dessa utbildningsprogram har följande vitsordsskala⁷.

Berömliga kunskaper	3
Goda kunskaper	2
Nöjaktiga kunskaper	1
Underkända kunskaper	U

De olika vitsorden representerar kvalitativt skilda kunskapsnivåer och ska användas för att beskriva huruvida den studerandes kunskaper kan tolkas som berömliga, goda eller nöjaktiga.

I läroplanen för den grundläggande yrkesutbildningen fastställs kraven på yrkesskicklighet, föremålen för bedömning och bedömningskriterier per examensdel på de tre kunskapsnivåerna berömliga, goda och nöjaktiga.

Föremålen för bedömning är:

- behärskande av arbetsprocessen
- behärskande av arbetsmetoder, -redskap och -material
- behärskande av den kunskap som ligger till grund för arbetet och
- nyckelkompetenser för livslångt lärande

I behärskande av arbetsprocessen bedöms hur den studerande genomför arbetshelheten (utför de olika arbetsmomenten i rätt ordning), hur självständigt och ansvarsfullt de utför

⁶ Se bilaga 3 som jämför vitsordsskalor mellan Åland, riket och Sverige.

⁷ Se bilaga 3 som jämför vitsordsskalor mellan Åland, riket och Sverige.

arbetet samt deras förmåga att planera sitt arbete, utvärdera hur det lyckats och utveckla sina tillvägagångssätt. Om det normalt ingår i arbetet att göra upp en plan, bedöms den här.

I behärskande av arbetsmetoder, -redskap och -material bedöms hur den studerande kan arbeta med olika arbetsmetoder samt använda de arbets-redskap, maskiner och det arbetsmaterial som behövs i arbetet.

I behärskande av den kunskap som ligger till grund för arbetet bedöms hur den studerande i det praktiska arbetet kan tillämpa det kunskapsunderlag som ingår i varje arbetsmoment. Läraren ska se till att allt kunskapsunderlag i undervisningen är sådant som behövs i arbetet och lära ut de praktiska arbetsmoment där kunskapsunderlaget behövs.

I nyckelkompetenserna för livslångt lärande ska den studerande separat visa att de behärskar fyra nyckelkompetenser; lärande och problemlösning, interaktion och samarbete, yrkesetik samt hälsa, säkerhet och funktionsförmåga.

De yrkesinriktade examensdelarna i läroplanen byggs upp och benämns utgående ifrån helheter i arbetslivet. Kraven på yrkesskicklighet beskrivs som ett konkret utförande av arbete. Bedömningskriterier på tre nivåer för alla mål och krav på yrkesskicklighet konkretiseras utgående från de allmänna bedömningskriterier som finns i bilaga 5. I läroplanen ska bedömningskriterier för vitsord konkretiseras för den studerandes kunskaper i obligatoriska allmänna ämnen utgående från generella bedömningsanvisningar i den av landskapsregeringen fastställda läroplanen i obligatoriska allmänna ämnen för den grundläggande yrkesutbildningen.

För att nå en helhetsmässig bedömning för den studerandes kunskaper och utveckling i relation till uppsatta mål ska de vitsord som ges beakta den studerandes kunskaper i slutskedet av olika delar av utbildningen⁸. Den studerandes framsteg i studierna och hans/hennes studieresultat kan inte räknas samman med mekaniska medelvärdesberäkningar. Vitsordsbedömningen kan kompletteras med ett skriftligt omdöme. Den muntliga responsen på den studerandes kunskaper och framsteg ges vid utvärderingssamtal. Ansvarig lärare ska regelbundet hålla utvärderingssamtal med varje enskild studerande.

Utbildningen är indelad i examensdelar och dessa ska vara utformade så att tidigare kunskaper står som grund för det som är nytt. Den studerande har då möjlighet att i samband med senare bedömningar i examensdelen visa på kunskaper som tidigare inte påvisats. Samtliga delar av en examensdel behöver således inte vara godkända, förutsatt att helheten kan godkännas och bedömas.

I läroplanen ska även fastslås den studerandes möjlighet att höja godkända prestationer och erhålla högre vitsord.

Den studerande ska i examensbetyget erhålla ett vitsord för varje examensdel och ämne oberoende av hur ämnet studerats eller om kunnandet tillgodoräknats.

Den studerande som inte har godkända prestationer i någon del av utbildningen ska få information om bristerna och vad han/hon behöver göra för att kunna bedömas på nytt. Den studerande har rätt till minst två extra omprovningmöjligheter. I undantagsfall, och på

⁸ Delar av utbildningen kan vara kurs, examensdel eller ämne beroende på hur undervisningen är organiserad.

begäran av den studerande, kan ansvarig lärare i samråd med studiehandledare, och vid behov även speciallärare eller specialpedagog, bevilja den studerande fler omprövningsmöjligheter. Även stödåtgärder för omprövning bör erbjudas. I läroplanen ska finnas en precisering av hur omprövningsmöjligheterna ordnas.

Bedömningen av studieprestationer inom specialundervisningen ska följa fastställda bedömningsgrunder för respektive utbildning och anpassas till de mål som uppgjorts i de anpassade läroplanerna som uppgjorts med stöd av 14 § LL 2011:13. Eventuella avvikelser från läroplanens mål ska framgå i avgångsbetyget.

Bedömning av inläringen

Målet för bedömning av inläringen är att de studerande vet vad de kan och vad de ännu måste lära sig. Bedömningen ska grunda sig på lärarens fort-löpande observationer av den studerandes prestationer och framsteg i studierna genom muntliga och skriftliga prov, projektarbeten och andra upp-gifter. Då den studerandes kunskaper och framsteg bedöms ska även beaktas den studerandes egen förmåga att planera, genomföra, bedöma och reglera sitt eget arbete. Vid bedömningen ska också beaktas hur ansvarsfullt den studerande arbetar och hur han/hon fungerar i samarbete med andra. Det är lärarens uppgift att handleda den studerande i hans/hennes utveckling av sina lärandestrategier, sitt ansvarstagande och sin förmåga att samarbeta med andra. Inläringen bedöms under hela utbildnings- och studietiden genom att den studerande ges muntlig och skriftlig respons på hur inläringen framskrider. Numerisk bedömning behövs inte vid bedömningen av inläringen.

Lärare och handledare ska ge studerande kontinuerlig och konkret beskrivning av vad studerande kan och vad som behöver utvecklas. Responsen ska ges för att studerande ska utveckla sin förmåga till självvärdering. Studerande bör under hela studietiden presentera en kontinuerlig självvärdering. Målet är att studerande ”lär sig lära” och kommer till insikt om den bästa vägen till lärande och utvecklande av yrkesskickligheten. Lärarens kontinuerliga vägledning och studerandes självvärdering ska ses som en kontinuerlig lärprocess under hela studietiden. Lärare ska se till att studerande får möjlighet till kortare utvecklingssamtal.

Bedömning av kunnandet

Studerande påvisar sitt kunnande i varje examensdel i minst ett yrkesprov.

Utöver yrkesprovet kan studerande på annat sätt visa att han/hon har tillräckliga kunskaper på de områden som examensdelen omfattar. Skolan beslutar hur annan bedömning utformas, det kan vara portfolio, skriftliga eller muntliga uppgifter m.m. Yrkesprovets bedömning ska utgöra den mest vägande grunden för examensdelens bedömning.

Läroplanen ska beskriva vilka kriterier för bedömning som mäts i yrkesprov och vilka kriterier som bedöms genom annan specificerad bedömningsmetod. Läroplanen ska även beskriva hur yrkesprovet och annan bedömning vägs samman i examensdelens vitsord.

Yrkesprov

Kunnandet i varje yrkesinriktad examensdel, även valbara examensdelar, ska bedömas i minst ett yrkesprov. Ett yrkesprov kan samtidigt gälla en eller flera examensdelar. Studerande kan avlägga flera yrkesprov vid samma tillfälle och ett yrkesprov kan indelas i flera uppgifter som utförs vid olika tillfällen. Examensdelens yrkesprov genomförs i slutet av varje examensdel. Den studerande ska företrädesvis genomföra yrkesprovet på den arbetsplats där han/hon utfört lärande i arbete. Om detta inte är möjligt ska yrkesprovet genomföras i så autentisk miljö som möjligt.

Lärare har ansvar för att studerande innan han/hon deltar i yrkesprovet har ett sådant kunnande att han/hon klarar av uppgifterna med nöjaktigt kunnande. Studerande bör få hjälp och stöd att inhämta ett erforderligt kunnande. Lärare och handledare ska ge studerande stöd och tillräcklig handledning för att utveckla det kunnande som krävs för att avlägga yrkesprov.

Yrkesprovet planeras av skolan i samarbete med den arbetsplats där den studerande utför lärande i arbete. Lärare har ansvar för att yrkesprovets uppgifter är tillräckligt omfattande för att täcka de i examensgrunder och läroplan angivna kraven på yrkesskicklighet. Studerande ska efter att yrkesprovet genomförts presentera en egen självvärdering och en utvärdering av yrkesprovet. Efter yrkesprovet ska studerande, lärare och arbetsplatshandledare tillsammans hålla ett utvärderingssamtal. Yrkesprovet bedöms av två parter, lärare och arbetsplatshandledare. Bedömarna utses av yrkesrådet.

En beskrivning av de olika examensdelarnas yrkesprov och kriterierna för bedömningen ska ingå i läroplanen.

Yrkesprovet bedöms med vitsord. Vitsord för yrkesprovet ges i alla yrkesinriktade examensdelar. Om kunnandet i flera examensdelar bedöms i samma yrkesprov, ges vitsord för varje del i examensdelarna. Slutvitsordet ges efter att alla delar i examensdelen har avlagts.

Skolan ska tillsätta yrkesråd med representanter för lärare, studerande samt arbets- och näringslivet i branschen. Yrkesrådet godkänner yrkesprovets utformning och en plan för genomförande. Planen ska innehålla metoder för hur yrkesproven kan kopplas samman med lärande i arbete.

Studerande har rätt att förnya sitt yrkesprov för att uppnå godkänd bedömning. Studerande har också rätt att förnya ett yrkesprov med godkänd bedömning.

Skolan ska förvara bedömningsunderlag för yrkesprov åtminstone 6 månader.

5.7. Övriga bestämmelser

5.7.1. Studerande - Tillgodoräknande av tidigare studier

En studerande har rätt att få tidigare slutförda studier och kunnande som förvärvats på annat sätt erkända och tillgodoräknade. Tillgodoräknande görs för att undvika dubblering av studier, förkorta utbildningstiden och bättre kunna tillgodose individuella valmöjligheter.

Tillgodoräknandet av tidigare studier avser sådana slutförda och godkända studieprestationer (formellt lärande) som till centrala delar motsvarar målen och kraven i läroplanen för aktuell utbildning. Principen är att studier inom ett ämnesområde, på samma utbildningsnivå, kan räknas tillgodo.

Rektor fattar beslut om tillgodoräknande av sådana studieprestationer som slutförts i ett annat sammanhang innan studerande inleder nämnda studier som ska tillgodoräknas.

Den studerande ska uppvisa betyg/skiljebetyg/intyg som grund för tillgodoräknandet på basen av tidigare studier. Vid osäkerhet om likvärdighet kan den studerandes kunskaper prövas på lämpligt sätt som rektor bestämmer.

Vitsordet för studieprestationer och moment inom den del av utbildningen som tillgodoräknas, och som framkommer av betyg/skiljebetyg/intyg från annan utbildningsarrangör, införs på studiekortet/avgångsbetyget med en notering om att vitsordet är tillgodoräknat. Studieprestationer som bedöms i en annan vitsordsskala skall på ett för den studerande adekvat sätt omvandlas till den vitsordsskala som används inom aktuell utbildning enligt den omräkningstabell som anges i bilaga 3. Namnet på den utbildningsanordnare som gett vitsordet skall också noteras. I sådana fall där man inte kan avgöra vilket vitsord en kurs motsvarar, dvs. ett högre eller ett lägre vitsord, ska motsvarigheten bestämmas till den studerandes fördel.

Enstaka tidigare godkända delprestationer eller delmoment som kan tillgodoräknas bedöms inom lämpliga kurser av aktuell utbildning.

En detaljerad beskrivning av hur tidigare studier (formellt lärande) tillgodoräknas och bedöms ska finnas i läroplanerna.

Icke-formellt och informellt lärande kan tillgodoräknas. Icke-formellt lärande är lärande som äger rum genom planerad verksamhet (mål och tid för lärandet) och där det finns ett visst stöd för lärandet (kontakt mellan studerande och lärare). Informellt lärande är lärande till följd av daglig verksamhet i samband med arbete, familj eller fritid och som inte är strukturerat vad gäller mål, tid eller lärandestöd.

Rektor kan besluta att tillgodoräkna ett tidigare förvärvat kunnande på anhållan av den studerande. Det förvärvade kunnandet ska visas genom en validering på lämpligt sätt och bedömas i förhållande till de mål och bedömningsgrunder som anges i aktuell läroplan.

5.7.2. Validander - Validering

Validering sker utgående från det kunnande som en person förvärvat genom formellt, icke-formellt eller informellt lärande. Valideringen kan leda till en examen, en del av examen eller till ett intyg för arbetsmarknadens behov.

Valideringen sker genom en formell bedömning av en persons kunnande, en examinering vid ett valideringstillfälle samt med en certifiering. Vid validering bedöms om studerandes eller validandens kunnande helt eller till vissa delar överensstämmer med gällande målsättningar i läroplan eller en validands kunnande i förhållande till fastställda bedömningsgrunder som gäller för att utöva ett visst yrke. Kunnandet ska visas vid ett eller flera valideringstillfällen.

Med validand avses den som utan att vara studerande är antagen och inskriven för validering vid en gymnasieskola för att få sitt kunnande erkänt och bedömt.

Yrkesråden utarbetar förslag till sådana bedömningsgrunder enligt arbetsmarknadens behov för att utöva ett visst yrke för vilket skolan inte har examinationsrätt. Bedömningsgrunderna översänds till landskapsregeringen för fastställelse.

För att kunna antas för validering krävs ett tillräckligt kunnande i förhållande till aktuell bedömningsgrund. Till sin ansökan om att få visa sitt kunnande bifogar validanden dokumentation över kunnandet.

Vid antagning uppgörs för validanden en personlig valideringsplan. I valideringsplanen kan förberedande undervisning ingå.

Yrkesråden vid Ålands gymnasium har som uppgift att övervaka valideringsverksamheten. Yrkesråden tillser att validanden påvisar sitt kunnande på ett sådant sätt att kunnandet enligt fastställd bedömningsgrund kan säkerställas.

För en formell bedömning av kunnandet förrättas examineringar i form av valideringstillfällen. Genom ett eller flera valideringstillfällen kan validanden genom praktiska arbetsuppgifter, i så autentiska arbetsituationer som möjligt, visa hur väl han/hon besitter den yrkesskicklighet som krävs i arbetslivet och som beskrivs i bedömningsgrunderna. I bedömningsgrunderna definieras det centrala kunnandet inom yrket och detta kunnande ska validanden visa vid valideringstillfället.

I bedömningsgrunden ges nödvändiga anvisningar om vilket slags material, utrustning och tillbehör som behövs för att validanden ska kunna påvisa sitt kunnande och för att kunnandet ska gå att bedöma på ett tillförlitligt sätt. Bedömningskriterierna utarbetas på samma sätt som anges i läroplansgrunderna för yrkesutbildning på basis av bedömningsgrunden.

Skolan ska erbjuda validanden tillräckligt med stöd och handledning för att avlägga valideringstillfället.

Rektor fattar beslut om intyg för arbetsmarknaden över validandens kunnande tillsammans med den eller de lärare som ansvarat för det enskilda läroämnet eller ämnesgruppen. I intyget beskrivs kunnandet i förhållande till bedömningsgrunden och bedöms som godkänt eller underkänt. Kompletterande verbal bedömning kan ingå i intyget.

Beslut om betyg över avlagt yrkesprov inom Ålands yrkesgymnasium fattas av det yrkesråd som har tillsatts för ett yrkesutbildnings- och branschområde.

I tillämpbara delar gäller för intyg samma stadganden som för examensbetyg från Ålands gymnasium.

Med intyg för arbetsmarknaden avses ett formellt intyg som visar en validands kunnande.

5.7.3. Dokumentation och arkivering

Insamlandet av bedömningsunderlagen ska ske systematiskt och dokumenteras på ett sådant sätt att bedömningen kan granskas i efterhand, åtminstone inom tiden för rätten till överklagande. Uppgifter i studiekort och avgångsbetyg ska dokumenteras⁹ så att de kan granskas i efterhand och även utgöra underlag för eventuella utvärderingar.

5.7.4. Studieuppehåll

Den studerande har rätt att, utan att förlora sin studieplats, anhålla om studieuppehåll i en omfattning om ett läsår. Skolan beslutar om anhållan beviljas. I de fall ifrågakvarande utbildning inte erbjuds varje år anpassas rätten till studieuppehåll.

⁹ Om dokumentation och arkivering bestäms i skolans arkivplan.

5.7.5. Studiekort och betyg

Den studerandes studieresultat ska dokumenteras i studiekort och betyg. Dokumentationen delges den studerande enligt de arrangemang och den tidsplan som fastställs i skolans reglemente och läroplan.

Den studerande ska erhålla en kopia av studiekortet minst en gång per läsår. För den studerande som är omyndig ska utdrag ur studiekortet undertecknas av vårdnadshavare och returneras.

Betyg ska upprättas och utfärdas i enlighet med anvisningar från Ålands landskapsregering.

5.7.5.1. Betyg inom den allmänbildande gymnasieutbildningen

Skolorna, där den allmänbildande gymnasieutbildningen ordnas, har rätt att utfärda följande betyg:

- *Gymnasieexamensbetyg och betyg över studentexamen* utfärdas då den studerande med godkända vitsord har fullföljt studierna i den omfattning som gäller för utbildningen och avlagt studentexamen.
I gymnasieexamensbetyget antecknas ett medelvitsord som utgör det aritmetiska vägda medeltalet av samtliga kursvitsord i de olika läroämnena. Medelvitsordet uträknas i förhållande till antalet avlagda kurser i ämnet. Medelvitsordet ges med två decimalers noggrannhet. Den nationella studentexamensnämnden utfärdar studentexamensbetyget.
- *Skiljebetyg* ges till den studerande som inte har fullgjort utbildningen och avbryter sina studier eller genomgår utbildningen med underkända prestationer. I skiljebetyget antecknas de studier som avlagts med godkänd eller underkänd bedömning.
- *Kompletteringsbetyg* ges till en studerande som har tilldelats gymnasieexamensbetyg och som vid ett senare tillfälle har slutfört en eller flera av utbildningens ämneslärokurser. Kompletteringsbetyget utgör en bilaga till gymnasieexamensbetyget. Den studerandes betygsmedeltal i gymnasieexamensbetyget ska omräknas i förhållande till kompletteringen och ska anges i kompletteringsbetyget.
- *Betyg över slutförd enskild lärokurs* ges till en studerande som har slutfört en eller flera av utbildningens ämneslärokurser, t.ex. en studerande i den grundläggande yrkesutbildningen som fullföljt en eller flera lärokurser inom den högskoleförberedande utbildningshelheten.

5.7.5.2. Betyg inom den grundläggande yrkesutbildningen

Skolorna där den grundläggande yrkesutbildningen ordnas, har rätt att utfärda följande betyg:

- *Gymnasieexamensbetyg med yrkesinriktning och yrkesprovsbetyg* utfärdas då den studerande har fullföljt studierna i de examensdelar som gäller för utbildningen och avlagt de yrkesprov som ingår i examen med godkända vitsord.
I gymnasieexamensbetyget antecknas vitsorden för de examensdelar som examen består av. I yrkesprovsbetyget ingår uppgifter om de avlagda yrkesproven enligt examensdelar, en kort beskrivning av yrkesprovet, platsen för yrkesprovet samt vitsord för yrkesprovet. Gymnasieexamensbetyget undertecknas av företrädare för skolan och yrkesprovsbetyget undertecknas av yrkesrådets ordförande.

Gymnasiearbetets titel och omfattning samt omfattningen av lärande i arbete (LIA) ska anges i avgångsbetyget. Av betyget ska framgå vilka studier som tillgodoräknats, eventuella anpassningar samt studier som ersatts med lärokurser från den allmänbildande gymnasieutbildningen.

- *Examensbetyg för yrkesinriktad kompletterings- och vidareutbildning* utfärdas då den studerande fullföljt studierna i de examensdelar som gäller för utbildningen och avlagt de yrkesprov som ingår i examen med godkända vitsord. Yrkesinriktad kompletteringsutbildning och vidareutbildning är utbildningar som leder till en examen inom vuxenutbildningen, såsom servitör, sommelier, barmästare, restaurangkonditor och bagare.
I examensbetyget antecknas vitsorden för de examensdelar som examen består av. I yrkesprovsbetyget ingår uppgifter om de avlagda yrkesproven enligt examensdelar, en kort beskrivning av yrkesprovet, platsen för yrkesprovet samt vitsord för yrkesprovet. Gymnasieexamensbetyget undertecknas av företrädare för skolan och yrkesprovsbetyget undertecknas av yrkesrådets ordförande.
- *Betyg över slutförda studier* utfärdas till studerande, över utbildning som inte leder till examen. Utbildning som inte leder till examen kan vara utbildningar inom yrkesinriktad specialundervisning och förberedande utbildning för grundläggande yrkesutbildning (yrkesstarten), samt kompletterings- och vidareutbildning som inte leder till examen (14§4 mom. LL 2011/13).
- *Skiljebetyg* ges till den studerande som inte har fullgjort utbildningen och avbryter sina studier eller genomgår utbildningen med underkända prestationer. I skiljebetyget antecknas bedömningen av de studier och yrkesprov som slutförts eller enbart att studierna har avlagts (slutförd/underkänd).
Studiekortet utgör underlag för upprättande av skiljebetyg. En studerande som erhållit skiljebetyg p.g.a. underkända studieprestationer kan komplettera de underkända prestationerna inom två terminer. Till skiljebetyget bifogas en kopia av den studerandes studiekort, där studerande kan visa att han/hon deltagit i de examensdelar över vilka slutligt vitsord för examensdelen ännu inte har fåtts.
- *Betyg över godkända prestationer* ges även till en studerande som har slutfört en eller flera examensdelar eller avlagt ett eller flera yrkesprov i utbildningen.

5.7.5.3. Intyg för arbetsmarknaden

Ålands gymnasium utfärdar intyg över valideringstillfället/-tillfällen på basen av visat kunnande (se kap 5.7.2 Validander - Validering). Intyg upprättas och utfärdas i enlighet med anvisningar från Ålands landskaps-regering.

6. Utvärdering och kvalitetssäkring

I läroplansgrunderna anges de värderingar, den kunskapssyn och de övergripande mål och allmänna bestämmelser som ska styra och vägleda utbildningens verksamhet och utvecklingsarbete.

Utvecklingsarbetet är hela undervisningspersonalens ansvar. Huvudansvaret ligger dock hos skolan och rektorn. De ska skapa en utvecklingsvänlig atmosfär, stöda och leda läroplansarbetet, utveckla och leda den interna självvärderingen samt delta i externa utvärderingar. Den studerande ska ges möjlighet att delta i utvecklingsarbetet.

6.1. Intern utvärdering

Med intern utvärdering avses den självvärdering som skolan ska utföra för den utbildning de förvaltar. Den interna utvärderingen ska möjliggöra ett målrelaterat utvecklingsarbete och garantera en hög kvalitet inom utbildningen. Behovet av självvärdering har ökat till följd av omvärldsförändringarna, särskilt i arbetslivet, och till följd av utbildningens ökade målstyrning.

Vad som ska utvärderas internt inom en utbildning beslutar skolan om. Utvärderingen ska dock ske kontinuerligt och tillställas landskapsregeringen varje år. Landskapsregeringen utfärdar särskilda anvisningar för utformningen av skolans pedagogiska utvärderingsrapporter.

6.2. Extern utvärdering

Ansvar för den externa utvärderingen åligger Ålands landskapsregering genom dennes uppgifter för tillsyn och utveckling av gymnasieutbildningen. Den externa utvärderingen syftar till att garantera att åländska studerande får en kvalitativt god och likvärdig utbildning jämfört med andra motsvarande utbildningar, i första hand med andra motsvarande utbildningar i Norden. Den externa utvärderingen syftar även till att utveckla den åländska gymnasieutbildningen.

Bilaga 1. Allmänbildande gymnasieutbildning – timfördelning

Ämne	Humanistisk-samhällsvetenskaplig inriktning		Naturvetenskaplig inriktning		Estetisk inriktning		Hälsa och idrott	
	Obligatoriska kurser	Valfria kurser ¹	Obligatoriska kurser	Valfria kurser ¹	Obligatoriska kurser	Valfria kurser ¹	Obligatoriska kurser	Valfria kurser ¹
Svenska och litteratur	6	3	6	3	6	3	6	3
Obligatoriska språk²								
Engelska (A1-språk)	6	3	6	3	6	3	6	3
Finska, A-språk	6		6		6			
Finska, franska och tyska, fortsättningskurs (A2-språk)	7	2	7	2	7	2	7	2
Finska, franska, spanska och tyska (B-språk)	8	3	8	3	8	3	8	3
Valfria språk³ (A2- eller B-språk)								
Finska, franska, ryska, spanska och tyska		3-11		3-11		3-11		3-11
Matematik								
Kort lärokurs eller Lång lärokurs	6 10	2 3	10	3	6 10	2 3	6 10	2 3
Humanistiska vetenskaper och samhällsvetenskap								
Religion eller livsåskådningskunskap ⁴	3	2	2	3	2	3	2	3
Filosofi	1	3	1	3	1	3	1	3
Psykologi	1	4		5	1	4	1	4
Historia	4	2	3	3	4	2	3	3
Samhällskunskap ⁵	3	2	3	2	3	2	3	2
Naturvetenskaper								
Biologi	2	3	2	3	2	3	2	3
Geografi	2	2	2	2	2	2	2	2
Fysik		2	6	2		2		8
Kemi		2	3	2		2		5
Idrott och hälsovetenskaper								
Idrott	4	3	4	3	4	3	4	3
Hälsa och idrott							6	
Hälsokunskap	1	2	1	2	1	2	3	
Konst- och kulturvetenskaper								
Bildkonst	2		1		2		1	
Dans	1-2	6-7	1	7	1-2	8-9	1	7
Musik	0-1	7-8		8	0-1	86		8
Teater och drama	0-1	5-6		6	0-1	15-166		6
Informationsteknik		5		5		5		5
Lärandestrategi	1		1		1		1	
Fritt valda kurser ⁷								
	Obligatoriska kurser: 48-52 + 8 kurser fördjupning inom humanistiska vetenskaper, samhällsvetenskap eller språk		Obligatoriska kurser: 57 + 3 kurser fördjupning inom naturvetenskaper		Obligatoriska kurser: 47-51 kurser + 8 kurser fördjupning inom konst- och kulturvetenskaper		Obligatoriska kurser: 55-59 kurser.	

1. Minimiantalet valfria fördjupade kurser. Utbildningens hela lärokurs omfattar minst 75 kurser.
2. Förutom engelska ska angivet antal obligatoriska kurser i ett A- eller B-språk ingå i studierna. Studerande på inriktningen hälsa och idrott kan välja finska som fortsättningskurs eller finska och tyska som B-språk.
3. Utöver engelska och ett valfritt främmande språk kan studerande välja valfritt antal kurser i A2- eller B-språken. Studerande på hälsa och idrott kan dock enbart välja finska som fortsättningskurs eller finska och tyska som B-språk.
4. Studerande som inte tillhör en evangelisk-luthersk församling kan välja att istället för religionskunskap läsa livsåskådningskunskap.
5. I de obligatoriska kurserna i samhällskunskap ingår en kurs som behandlar Ålands historia, självstyrelsens utveckling och Åland som ett självstört mikrosamhälle.
6. Studerande på estetiska inriktningen har åtta obligatoriska kurser i sitt inriktningsämne. Om studerande väljer att inrikta sig på dans eller musik sker undervisningen vid Ålands musikinstitut.
7. I studierna kan maximalt ingå 15 fritt valda kurser som innehåller stoff från olika läroämnena, metodkurser eller studier som arrangeras av annan utbildningsanordnare. Av de 15 fritt valda kurserna kan endast 8 utgöras av kurser som arrangeras av annan utbildningsanordnare än Ålands lyceum.

Bilaga 2. Obligatoriska allmänna ämnen inom den grundläggande yrkesutbildningen

Ämne	Antal studieveckor
Svenska	4
Engelska	4
Matematik	4
Samhällskunskap	3
Idrott och hälsa	3
Kemi	1
Fysik	1
Informations- och kommunikationsteknik, IKT	1
Summa	21

Bilaga 3. Jämförelsetabeller

Den allmänbildande gymnasieutbildningen på Åland och i riket är organiserad i kurser. Den grundläggande yrkeutbildningen på Åland och i riket är organiserad i studieveckor. En studievecka inom den grundläggande yrkesutbildningen motsvarar normalt den studerandes arbetsinsats om 40 timmar. En kurs inom den allmänbildande gymnasieutbildningen motsvarar ungefär 1,2 studievecka inom den grundläggande yrkesutbildningen. I Sveriges gymnasieutbildning motsvarar 25 gymnasiepoäng den studerandes arbetsinsats under en vecka.

Allmänbildande gymnasieutbildning på gymnasienivå	Grundläggande yrkesutbildning på gymnasienivå
1 kurs	1,2 studievecka

Grundläggande yrkesutbildning på gymnasienivå	Sveriges gymnasieutbildning
1 studievecka	25 gymnasiepoäng

En jämförelse av systemen mellan olika utbildningar och länder kan behövas vid tillgodoräknande av den studerandes tidigare kunskaper. En jämförelse av systemen kan även behövas vid fastställande av vissa ämnens omfattning för att ge den studerande möjligheten att erhålla utökad behörighet för fortsatta studier på högre nivå. Vid jämförelsen är det viktigt att se till mål och centralt innehåll för berörda ämnen, inte enbart till studiernas omfattning (kurs, studievecka, gymnasiepoäng).

Tabellen nedan jämför vitsordsskalorna på Åland, i riket och i Sverige.

Åland allmänbildande gymnasieutbildning	Åland och Finland grundläggande yrkesutbildning 1-3	Åland och Finland grundläggande yrkesutbildning 1-5	Finland gymnasieutbildning	Sverige gymnasieutbildning (Gy 2011)	Sverige gymnasieutbildning (gamla)
Berömliga 10	Berömliga 3	Berömliga 5	Utmärkta 10	a	Mycket väl godkänd MVG
Berömliga 9			Berömliga 9	b	
Goda 8	Goda 2	Goda 4	Goda 8	c	Väl godkänd VG
Goda 7		Goda 3	Goda 7	d	Väl godkänd VG
Nöjaktiga 6	Nöjaktiga 1	Nöjaktiga 2	Försvärliga 6	e	Godkänd G
Nöjaktiga 5		Nöjaktiga 1	Hjälpliga 5		Godkänd G

I den av landskapsregeringen fastställda läroplanen i obligatoriska allmänna ämnen för den grundläggande yrkesutbildningen framgår i bilaga en jämförelse av Ålands, rikets och Sveriges språkstudier på gymnasialstadienivå med Europarådets dokument för bedömning av språkförmågan¹⁰.

¹⁰ Common European Framework of Reference (CEF).

Bilaga 4. Centrala bedömningsindikatorer

Bedömningsindikatorerna är ett kvalitativt mått på den studerandes kunskaper. De uttrycker kännetecknen för den studerandes kunskaper i relation till läroplansgrundernas övergripande mål. Bedömningsindikatorerna ger en grund för konkretisering av bedömningskriterier för vitsord i utbildningarnas läroplaner.

Berömliga prestationer

1. Den studerande har förmåga att på ett djupgående sätt lösa problem, tänka självständigt och kritiskt i komplexa situationer, komplexa frågor eller fenomen
2. Den studerande har mycket god förmåga att bedöma aktuella situationer eller aktuellt ämne på ett etiskt, estetiskt, miljömässigt och ekonomiskt sätt
3. Den studerande kan på ett berömligt sätt beakta säkerhetsaspekter i aktuella situationer
4. Den studerande behärskar mångsidigt och nyanserat olika aspekter av ämnet eller yrkesområdet och presterar arbeten som är av mycket hög kvalitet
5. Den studerande behärskar mångsidigt ämnets eller yrkesområdets skriftspråkliga och kommunikativa aspekter
6. Den studerande har mycket god förmåga att använda sig av olika typer av information på ett kritiskt och mångsidigt sätt. Den studerande har en skarp iakttagelseförmåga vid urval och kan göra mycket goda bedömningar
7. Den studerande har mycket goda förutsättningar för fortsatta studier

Goda prestationer

1. Den studerande har god förmåga att lösa problem, tänka självständigt och kritiskt i vanligt förekommande situationer och vanligt förekommande frågor eller fenomen
2. Den studerande har god förmåga att bedöma aktuella situationer eller aktuellt ämne på ett etiskt, estetiskt, miljömässigt eller ekonomiskt sätt
3. Den studerande kan beakta säkerhetsaspekter i aktuella situationer
4. Den studerande behärskar de centrala aspekterna av ämnet och presterar arbeten som är av god kvalitet
5. Den studerande behärskar ämnets eller yrkesområdets skriftspråkliga och kommunikativa aspekter
6. Den studerande har god förmåga att, i enlighet med givna modeller, använda sig av olika typer av information och kan göra relevanta urval och bedömningar
7. Den studerande har goda förutsättningar för fortsatta studier.

Nöjaktiga prestationer

1. Den studerande har nöjaktig förmåga att lösa problem, tänka självständigt och kritiskt i tränade situationer och i relation till enklare uppgifter.
2. Den studerande kan, med stöd av modeller och instruktioner, göra enklare etiska, estetiska, miljömässiga eller ekonomiska bedömningar av aktuella situationer eller för aktuellt ämne
3. Den studerande kan beakta nödvändiga säkerhetsaspekter i aktuella situationer
4. Den studerande presterar arbeten som är av acceptabel kvalitet eller behärskar på ett acceptabelt sätt de mest nödvändiga aspekterna av ämnet
5. Den studerande behärskar på ett nöjaktigt sätt ämnets eller yrkesområdets skriftspråkliga och kommunikativa aspekter
6. Den studerande kan, utgående från givna modeller, hantera information och göra ändamålsenliga urval och acceptabla bedömningar
7. Den studerande har begränsade, men i huvudsak tillräckliga förutsättningar, för fortsatta studier.

Bilaga 5. Krav på yrkesskicklighet, föremål för bedömning och allmänna bedömningskriterier

Föremål för bedömning	Bedömningskriterier på ett allmänt plan		
	Nöjaktiga N1	Goda G2	Berömliga B3
	Den studerande		
1. Behärskande av arbetsprocessen Bedömning av planering av det egna arbetet, utvärdering av arbetsprestationen och utvecklande av den egna verksamheten.	planerar sitt arbete men behöver handledning i nya situationer eller när arbetsmiljön förändras	planerar sitt eget arbete	planerar självständigt de arbeten och uppgifter som är på hans/hennes ansvar
	utvärderar hur det egna arbetet lyckas	utvärderar under arbetets gång hur det egna arbetet lyckas och klarar självständigt av nya och föränderliga situationer	utvärderar hur det egna arbetet lyckas och motiverar sin utvärdering samt utvecklar och utvärderar sina arbetsätt och sin arbetsmiljö
Bedömning av genomförandet av arbetshelheten, självständigheten och ansvarsfullheten.	fungerar i bekanta arbetsuppgifter	ser sitt arbete som en helhet (t.ex. Var ska man börja och sluta och vilka redskap m.m. Som behövs i arbetet)	ser sitt arbete och verksamhetsmiljön som en helhet och sin egen arbetsinsats som en del av helheten
	arbetar så att slutresultatet är acceptabelt i enlighet med arbetsplanen eller kvalitetsmålen	arbetar så att slutresultatet innefattar arbetsuppgiftens specialkrav	arbetar i enlighet med arbetsplatsens specialkrav på ett sådant sätt att arbetets slutresultat överensstämmer med målsättningarna
	behöver tidvis handledning i att framskrida i arbetsskeden	avancerar smidigt från ett arbetsskede till ett annat	avancerar i sitt arbete systematiskt och smidigt och anpassar sitt arbete till den övriga verksamheten i arbetsmiljön
	följer arbetsanvisningar, arbetstider och avtal samt förhandlar om avvikelser	utför de anvisade uppgifterna på egen hand och sköter sina arbetsuppgifter från början till slut och ansvarar för sin egen andel av arbetet	utför på sitt eget ansvarsområde självmant även andra arbetsuppgifter än de som anvisats

<p>2. Behärskande av arbetsmetoder, arbetsredskap och arbetsmaterial Bedömning av val och användning av sådana arbetsmetoder, arbetsredskap och arbetsmaterial som lämpar sig för arbetsuppgiften och arbetsmiljön</p>	<p>använder centrala arbetsmetoder, arbetsredskap och arbetsmaterial som hör ihop med det egna arbetet i arbetssituationer som upprepas, men behöver för en del av dem handledning (metoder, redskap, material anges särskilt för de olika examensdelarna)</p>	<p>använder självständigt arbetsmetoder, arbetsredskap och arbetsmaterial som hör ihop med det egna arbetet i arbetssituationer</p>	<p>väljer arbetsmetoder, arbetsredskap och arbetsmaterial som passar bäst för det egna arbetet och använder dem smidigt i föränderliga arbetssituationer</p>
<p>3. Behärskande av den kunskap som ligger till grund för arbetet Bedömning av behärskande och tillämpning av den kunskap som behövs i arbetet.</p>	<p>använder den kunskap som ligger till grund för användningen av de vanligaste arbetsmetoderna, redskapen och materialen i arbetsuppgifter som upprepas (dvs. de metoder, redskap, material som angetts i punkt 2), men behöver handledning i att skaffa och tillämpa kunskap</p>	<p>skaffar och använder på eget initiativ den kunskap som behövs i arbetet</p>	<p>skaffar och använder självständigt kunskap i sitt arbete i föränderliga arbetssituationer och motiverar sina avgöranden i fråga om arbetet utgående från den information som han/hon skaffat</p>

4. Nyckelkompetenser för livslångt lärande Lärande och problemlösning Utvärdering av det egna kunnandet som utförare av arbetet och utveckling av arbetet samt av problemlösning och av att göra val och fatta beslut.	söker information under handledning	söker information enligt anvisningar	söker information självständigt
	planerar sitt arbete men behöver handledning i nya situationer eller när arbetsmiljön förändras	planerar sitt eget arbete och utvärderar hur det egna arbetet lyckas under arbetets gång	planerar självständigt de uppgifter som är på hans/hennes ansvar och utvärderar sitt kunnande hur det egna arbetet lyckas samt motiverar sin bedömning
	utvärderar hur det egna arbetet lyckas	tar emot respons och handlar enligt den	utvärderar och utvecklar sina arbetsätt och sin arbetsmiljö
	klarar av bekanta situationer men behöver handledning och stöd i föränderliga situationer och valsituationer	klarar på eget initiativ av föränderliga situationer och valsituationer	utvecklar sin verksamhet utgående från erhållen respons
			fungerar självständigt och ändamålsenligt i olika situationer och kommer på alternativa sätt att fungera i sin verksamhet
Interaktion och samarbete Påvisande av agerande i interaktionssituationer och av samarbetsförmåga.	följer anvisningar som getts för interaktionssituationer när han/hon verkar i sin egen inlärnings- och arbetsgemenskap	handlar på det sätt situationen kräver i sin egen inlärnings- och arbetsgemenskap i olika slags interaktionssituationer	framställer tydligt sin sak och framför konstruktiva olika slags synpunkter
	utför i arbetsgemenskapen uppgifter som är på hans/hennes ansvar men behöver tidvis handledning	utför på eget initiativ i arbetsgemenskapen uppgifter som är på hans/hennes ansvar	fungerar ansvarsfullt, samarbetsvilligt och jämlikt tillsammans med olika slags människor och som medlem i arbetsgemenskapen och gruppen
	fungerar i en bekant arbetsgemenskap och grupp och begär vid behov hjälp av andra	fungerar tillsammans med olika slags människor i arbetsgemenskapen i gruppen	stöder och hjälper andra samt beaktar i sitt arbete det följande arbetsskedet och den följande arbetstagaren

<p>Yrkesetik Bedömning av verksamhet i enlighet med yrkesetiken, yrkets värdegrund och ingångna avtal.</p>	<p>iakttar givna etiska regler och tidtabeller</p>	<p>iakttar givna etiska regler, avtal och bestämmelser samt tidtabeller</p>	<p>fungerar i enlighet med arbetsgemenskapens värderingar, mål, etiska regler, avtal och bestämmelser i föränderliga situationer samt följer tidtabeller</p>
<p>Hälsa, säkerhet och funktionsförmåga Bedömning av verksamhet som upprätthåller hälsa, säkerhet och arbetsförmåga.</p>	<p>följer säkerhetsanvisningar som getts om arbetet och förorsakar inte fara för sig själv eller andra</p>	<p>följer arbetsgemenskapens anvisningar och beaktar i sitt arbete säkerheten för medlemmarna i arbetsgemenskapen och i arbetsmiljön</p>	<p>följer arbetsgemenskapens anvisningar och beaktar i sitt arbete säkerheten för medlemmarna i arbetsgemenskapen och i arbetsmiljön</p>
	<p>säkerställer säkerheten i enlighet med anvisningar</p>	<p>säkerställer säkerheten</p>	<p>säkerställer säkerheten och informerar om faror och risker som han/hon noterat</p>
	<p>använder skyddsutrustning, arbetsredskap och arbetsmetoder på säkert sätt enligt anvisningarna</p>	<p>använder skyddsutrustning, arbetsredskap och arbetsmetoder på ett säkert sätt</p>	<p>använder skyddsutrustning, arbetsredskap och arbetsmetoder på ett säkert sätt</p>
	<p>arbetar i regel ergonomiskt riktigt</p>	<p>arbetar ergonomiskt riktigt</p>	<p>använder säkra, lämpligt belastande och omväxlande arbetsmetoder och uppmärksammar ergonomin</p>

Bilaga 6. Förteckning över planer

En förteckning över de planer som bifogas läroplanens allmänna del och som ska fastställas av skolans styrelse/direktion samt lämnas till landskapsregeringen för kännedom.

1. Studerandevårdsplan

En studerandevårdsplan ska finnas som beskriver hur den gemensamma studerandevården ordnas för att följa upp och främja den studerandes och hela skolans hälsa, välbefinnande och lärande. Studerandevårdsplan ska innehålla en uppskattning av de studerandevårdstjänster som skolan har tillgång till, såsom studerandehälsovård och psykolog- och kuratorstjänster. Planen ska också beskriva hur studerandevårdstjänsterna fördelas mellan individuell studerandevård, gemensam studerandevård och uppgifter som anknyter till samarbete samt utveckling och uppföljning av studerandevården.

Planen ska dessutom beskriva:

- åtgärder som befrämjar hälsa, välbefinnande och trygghet i skolan och studiemiljön
- samarbete och åtgärder som stärker den studerandes delaktighet
- samarbete och åtgärder som stärker vårdnadshavarnas delaktighet
- rutinerna och kutymerna i skolans studerandevårdsgrupp
- samarbetet med ungdomsarbetet, barnskyddet, polisen och övriga parter som behövs för att utveckla studerandevården
- samarbetet mellan hälsorådgivningen och undervisningen i hälsokunskap
- uppföljning och förebyggande av frånvaro samt hur man tar itu med frånvaro
- hur man värnar om att studiemiljön är tillgänglig, hur olyckor förebyggs och hur första hjälpen är ordnad och hur de studerande hänvisas till vård
- hur användningen av tobaksvaror, alkohol och andra rusmedel förebyggs och hur man ingriper mot användningen samt
- samarbetet och kutymerna i anslutning till undersökningar av hälsa, trygghet och välbefinnande inom skolan.

2. Handlingsplan mot mobbning

Skolan ska utarbeta en plan för att skydda de studerande mot mobbning, våld och trakasserier. Planen ska beskriva:

- hur mobbning, våld och trakasserier förebyggs och hur man ingriper vid behov
- hur mobbning, våld och trakasserier beaktas på enhets-, grupp- och individnivå
- hur individuellt stöd, vård som behövs, övriga åtgärder och uppföljning i efterhand ordnas, både för förövaren och för den som utsatts
- samarbetet med vårdnadshavarna
- samarbete med de myndigheter som behövs
- hur personalen, de studerande, vårdnadshavarna och samarbetspartners ska göras förtrogna med och informeras om planen samt
- hur planen uppdateras, följs upp och utvärderas.

3. Krishanteringsplan (beredskapsplan)

Verksamheten vid akuta kriser och hotfulla eller farliga situationer ska beskrivas i en krishanteringsplan. Planen ska beredas i samarbete med de myndigheter som behövs och med hänsyn till övriga anvisningar för krissituationer och hotfulla eller farliga situationer, exempelvis räddningsplan. Planen ska beskriva:

- hur man förebygger och förbereder sig för krissituationer och vilka åtgärder som vidtas i akuta krissituationer
- ledningsprinciper, samarbetet samt arbets- och ansvarsfördelningen i olika krissituationer och när man förbereder sig för sådana
- principer för information och kommunikation, både internt och externt
- hur psykosocialt stöd och eftervård ordnas
- hur personalen, de studerande, vårdnadshavarna och samarbetsparter ska göras förtrogna med och informeras om planen
- hur beredskapsövning genomförs samt
- hur planen utvärderas och uppdateras

4. Jämställdhetsplan

Med hänvisning till 5§ i jämställdhetslagen (FFS 609/1986) ska myndigheter och skolor se till att kvinnor och män har lika möjlighet till utbildning och utveckling inom yrket samt att undervisningen, forskningen och undervisningsmaterialet följer denna lag. Skolan ska ha en jämställdhetsplan som främjar jämställdheten i skolan. Planen ska årligen utarbetas i samarbete med representanter för personalen och studerande och ska beskriva:

- hur jämställdheten förverkligas när en studerande antas, undervisningen ordnas och studieprestationerna bedöms
- klara instruktioner med åtgärder som förebygger och undanröjer sexuella trakasserier och trakasserier på grund av kön
- en kartläggning av jämställdhetsläget och problemen i samband med det samt de nödvändiga åtgärder som planeras
- en bedömning av genomförandet och resultaten av den tidigare planen

5. Skolans ordningsregler

I enlighet med 36 § i gymnasielagen (13/2011) ska skolan fastställa regler för hur ordningen och en trygg studiemiljö kan främjas i skolan.

6. IT-plan

I enlighet med den IT-strategi för undervisningssektorn på Åland, som landskapsregeringen fastställt att gälla för 2014-2017 ska skolan årligen fastställa tyngdpunktsområden och upprätta en IT-utvecklingsplan som förankras i skolans budget. Målsättningarna i planen måste vara tydliga och mätbara. En uppföljning, utvärdering och uppdatering av IT-utvecklingsplanen görs varje år. Utfallet av IT-utvecklingsplanen beskrivs i skolans verksamhetsberättelse.